

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Capvt II. Indubitatum quoque est, salutis nostræ per Christum negotiationem, siue satis factionem pro nobis, vndecunque perfectam ac superabundantem fuisse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

finem. [Semetipsum Deo offerre, & non alieno labore sed proprio placere, hoc est perfectius & eminentius omnibus votis. Hoc qui facit, imitator est Christi. Ille enim dedit homini terram, mare & omnia quæ in eis sunt ad obsequium; dedit & Cælum, Solem quoque & lunam ac stellas hominum ministerio concessit; pluvias, ventos, & omne quicquid in mundo est, hominibus largitus est. Sed post hæc omnia semetipsum dedit. Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitum daret pro mundi huius vita. Quid ergo magnum faciet homo, si semetipsum offerat Deo, cui ipse se prior obtulit Deus?]

27. Subijciamus quoque usum tertium eiusdem doctrinæ ex S. Gregorio 8. moral. cap. 15. ad illud: *Neque cognoscat eum amplius locus eius.* Sic enim hæc verba exponit de Christo acerbè latro si ex eius adventu ad nos, propter nos, proficere negligamus. [Locus hominis sed non localis, ipse scilicet conditor extitit, qui hunc ut in semetipso consisteret, creavit. Quem nimirum locum tunc homo deseruit, cum seductoris verba audiens à conditoris amore discessit. Sed cum omnipotens Deus redimendo se homini etiam corporaliter ostendit, ipse, (ut ita dixerim) fugitivi sui vestigia subsequens, ad retinendum quem amiserat hominem, locus venit. Si enim appellari locus nequaquam conditor posset, Deum laudans Psalmista non diceret: *Filius servorum tuorum habitabat ibi.* Ibi enim non dicimus, nisi cum locum specialiter designamus. Sed sunt plerique qui etiam post perceptum Redemptoris auxilium, ad desperationis tenebras devolvuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & oblata remedia misericordiae contemnunt. Recte ergo de damnato homine dicitur: *Neque cognoscat eum amplius locus eius,* quia à conditore suo tanto tunc distictius in iudicio non cognoscetur, quanto nunc ad reparationis gratiam nec per dona tenetur. Vnde & notandum summopere est, quod non ait: *Neque cognoscat amplius locum eius.* Dum enim cognitio non homini, sed loco tribuitur, patenter ipse conditor loci nomine designatur, qui distictus ad examen ultimum veniens, in iniquitate duratibus dicit: *Nescio vos unde sitis.*]

Colligere 4. indidem licet, quanta res sit homo pro quo Deus Filium suum addixit. S. Chrysost. hom. de profectu Evangelij (post homilias in epistolam ad Philipp.) sic id exprimit. [Homo dignissimum Dei animal, & propter quem unigenito suo Pater non pepercit. Non enim mihi hoc dicas, quod sit fugitivus quispiam, vel latro, vel fur, vel facinorosus, vel quod sit pauper, abiectus, vilis, & nullius fugis, sed cogites quod & pro ipso mortuus est Christus; sufficiatque tibi, utpote idonea sollicitudinis causa. Cogita quantum illum esse necessarium sit, quem tantus Christus ita appetitatus est, ut nec sanguini suo pepercerit. Neque enim, opinor, si Rex pro aliquo occidi vellet, quæreremus argumentum aliud, num magnus quispiam ille sit, quem Rex tanti facit. Non equidem opinor, sed sufficiens est mors eius qui mortuus est, ut ostendat, quantæ charitatis fuerit erga illum. Nunc verò cum non homo, non Angelus, non Archangelus, sed ipse cælorum Dominus, ipse unigenitus Dei Filius, carne vestitus tradit semetipsum pro nobis ad mortem: si non omnia fecerimus, & attentaverimus, ut homines tanto pretio redemptos, in omni cura habeamus, qua nos tuebimur defensione: quam veniam impetramus? Et hoc ipsum, Paulus indicans, dicebat: *Ne cibo tuo perdas illum, propter quem Christum mortuus es.* Volens enim eos qui despiciebant & contemnebant fratres infirmos castigare, & in officio continere, ut perduceret eis habendam proximorum curam, hanc unicam rationem pro omnibus dedit.] Recole dicta superius hoc ipso capite, de viliis illis quæ Deus per Christi adventum nos docuit. Ibi enim & hic usus huius do-

ctrinæ iam est propositus, & alij æquè huc pertinentes.

CAPVT II.

Indubitatum quoque est, salutis nostra per Christum negotiationem, siue satisfactionem pro nobis, undecunque perfectam ac superabundantem fuisse.

28. V. Eni itaque Christus peccatores saluos facere, & liberare de potestate tenebrarum, cui omnes ob peccatum primi parentis ad ipsos cum semine transfusum; & insuper plerique ob propria peccata actualia, subiacebant. Hoc constituto tanquam certissimo, aliud item statuendum est inter Doctores planè certum, nempe, Christi pro nobis satisfactionem, quæ pretium fuit ac lytrum redemptionis nostræ, non perfectam modò, sed etiam plusquam perfectam & superabundantem fuisse, cum prout meritoriam, tum prout purè satisfactoriam. Hoc tamen præcipuissimum, ac ut dixi, apud DD. certum, tamen excutendum ac stabiliendum est, ne gratis concessum, & non solidè constitutum videatur.

Christi pro nobis Satisfactio, perfectissima.

Satisfactionem igitur pro nobis à Christo exhibitam, fuisse undecunque perfectam, siue prout meritoriam, siue prout presæ ac propriè satisfactoriam, extra controuersiam est. Nam prout meritoria quidem, adæquavit præmium, illudque summo iure obtinuit, & omnibus veri ac presæ accepti meriti conditionibus ac dotibus splenduit. De quo ex generali tractatione de merito liquere potest, & sigillatim aliquid attingendum erit, tractando Christi voluntatem liberam, ejusque fructus. Hæreamus itaque in satisfactione propriè dicta, seu destinata ad iniuriæ reparationem. Hanc ut liqueat prodixisse à Christo pro nobis perfectam, percurrenda obiter sunt conditiones perfectæ satisfactionis, cum generaliter acceptæ, tum sigillatim ejus quæ debetur Deo pro iniuria qua peccatum violatur.

Satisfactionis conditiones generales.

29. Priores expendi lib. 3. de virtut. ad num. 283. tractando actus iustitiæ commutatiuæ, quibus satisfactio annueratur quatenus est repositio ejus quod debetur pro nuda iniuria, spectata præcisè à damno illato. Deberi enim pro iniuria sic sumpta aliquid præter id quod pro damno rependendum est, monstrari loco allegato, num. 284. adducto loculento in eam rem S. Anselmi loco, ex lib. 1. cur Deus homo cap. 11. Vidimus igitur eo loco, veram quamconque & perfectam satisfactionem, ex parte satisfaciens præter communes omnibus bonis actibus conditiones, nempe libertatem & honestatem, postulare ut sit actus alio iustitiæ titulo indebitus, nullaque creditoris gratia siue remissione inmutatus. Nam cum satisfactio sit actus iustitiæ, æquè ac restitutio, iustitiæ autem postulet reddi æquale, planè sequitur quantum gratiæ ac indulgentiæ de iure suo remittentis, intrinsecè in ipsa æqualitatis inductione adhibetur, tantum deesse æqualitati illi quæ rependenda erat. Quam item constat plenam non fore, si opus aliàs iustitiæ titulo debitum, offeratur ad dissoluendum hoc nomen, & diuersum hoc iustitiæ debitum extinguendum. Quia verò iustitiæ intrinsecè respicit debitum, non debet autem satisfactionem nisi qui læsit; propterea addebam citato loco, satisfactionem, ut plena ac perfecta sit, debere ab illo ipso qui læsit exhiberi, vel loco ejus ab alio de læsi consensu. Hic enim

tionem. Non est igitur præter huiusmodi acceptationem, necessaria promissio ad veritatem satisfactionis supernaturalis, quia præcisè ex ea acceptatione, intelligimus enasci in Deo obligationem illam quam ipse sibi debet injicere ad nihil ultra postulandum pro iniuria: nihilque reuera infert promissio, quod ea quam dixi acceptatione præstitum non intelligatur; præsertim iuxta sententiam ab Autore cum quo agimus latè confirmatam relect. de libertate Dei disp. 2. s. 2. m. 13. nempe, quod in Deo simplex assertio atque expressio propositi concepti, æquivalet promissioni; ob summam Dei veritatem, & immutabilitatem. In acceptatione autem de qua agimus, elucet manifestè divinum illud propositum nihil ultra in satisfactionem exigendi, cuiusque propositi simplex assertio. Nec refert quod aduertiarius opponebat, acceptationem hanc ex parte Dei non esse actum iustitiæ, sed liberalitatis: hoc inquam non refert. Nam neque promissio quam aduertiarius addi vult acceptationi, est actus iustitiæ, sed liberalitatis, cum Deus ad eam formandam non obstringeretur; & tamen ex quo præstita est, rectè fundat actum iustitiæ. Sicut contractus quem inire non tenebaris, spectat ad iustitiam, eamque fundat ex quo semel initus est ex liberalitate vel gratia. Similiter ergo quamvis Deus vitro ac plane libere satisfactionem acceptasse supponatur; ex quo tamen supponitur acceptasse, iustitia fert, ut nihil ultra deprecatur ab eo cuius satisfactio: non enim pro iniuria interrogata sic acceptavit sciens volensque. Omitto quod ut satisfactio sit vera, & plenus actus iustitiæ ex parte hominis, nihil est necesse intelligere ex parte Dei, antistrophum (vt sic dicam) actum iustitiæ. Nam neque in humanis si reus exhibeat satisfactionem convenientem & plane æqualem, exigitur actus iustitiæ in creditore, qui ferri potest omnique actu abstinere, citra ullam iustitiæ obligationem in actu debitoris, ex parte sua ad æqualitatem satisfaciens, vt supponitur. Quorsum ergo aduertiarius opponit quod seculi promissione iustitiam fundante ex parte Dei, defuturum sit iustitiæ exercitium ex parte hominis, quod fateor in vera satisfactione esse agnoscendum?

33. Dux alia sententiæ propositæ, nonnulla quoque assumunt quæ merito displicere debeant. Nam Valquez perpetuam supponit, supernaturalem satisfactionem Deo pro iniuria à peccatore exhibitam, esse condignam & iniuriæ æqualem suapte natura, & ex se, quod infra accuratè agitur, nunc supponatur rejiciendum. Valentia item, male censet. Dum non posse non acceptare supernaturalem satisfactionem, tantæ dignitatis quantæ est satisfactio, siue ipsius Christi, siue nostra Christi satisfactionibus nixa. Quamvis enim ea dignitas summam acceptabilitatem talis satisfactionis ferat, inde tamen non sequitur, Deum ad illam acceptandam obstringi. Neque enim Deus tenetur præstare quidquid deest, aut quidquid nobis videretur vel etiam re ipsa esset decentius; licet nihil vnquam faciat indecens. Vid. sis quæ in hanc rem profero in natur. Theol. d. 8. num. 73. & quæ latè nuper disputauit Herice 1. p. d. 19. cap. 5. Nec qui contrarium contendit Diaconus Russ id reuera euincit, vt infra dicam agens de causâ efficienâ Christi. Liberum itaque est Deo, satisfactionem ex se æqualem, & dignissimam quæ acceptetur repudiare, vel admittere, ad effectum absterisionis iniuriæ illaræ. In quo est larum discrimen, inter satisfactionem hominis ad Deum, & satisfactionem hominis ad hominem, vt exposui lib. 3. de virtut. a. num. 29.

Christi satisfactio, vrisque veræ satisfactionis conditionibus ornata, cum generalibus, tum specialibus.

34. Ex dictis, nullo negotio eruitur quod affirmabam de veritate satisfactionis exhibitæ à Christo pro

nobis, vt iniuria per Adamum & eos qui in similitudinem præuicationis Adæ peccauerant, interrogata, repararetur. Si enim propositas veræ & integræ satisfactionis condiciones, cum generales, tum satisfactio supernaturali speciales percurramus, eaque satisfactio per Christum exhibitæ accommodemus, bellissimè in eam quadrabunt: ac proinde sitendum est, Christi satisfactionem pro iniuria Deo per Adamum & nos interrogata, fuisse perfectam.

Ac primum condiciones cuius veræ satisfactioni communes, manifestè locum habent in Christi satisfactione pro nobis quæ conferta fuit liberis ac optimis actionibus offensionam Adæquantibus; ideò enim designatur nomine *emptionis* & *redemptionis*, quas constat debere fieri per aliquid quod saltem sit æquale. Non item fuit Christi satisfactio alio iustitiæ titulo debita: ex quo enim? An ex eo quod gratius esset Deo, vt per Christum redimeremur? An ex titulo gratitudinis Deo debita à Christo? At neuter illorum titulum fert Christum alio iustitiæ titulo alitrum fuisse satisfaciendo Deo pro nobis. Non enim prius; quia vt optimè ratiocinatur D. Anselmus lib. 2. cur Deus homo, cap. 19. quamuis creatura nihil à se habeat, sed omnia à Deo participet; tamen accepta à Deo potestatem plerumque licitè faciendi & omittendi: ita vt etiam si alterutrum illorum magis placeat Deo, tamen non teneatur creatura ex iustitiæ debito illud exequi, vt liquet de virginitate ad coniugium comparata, quæ acceptior sanè Deo est, & gratior coniugio; neque tamen ab homine ex iustitiâ deberetur, sed ex mero beneplacito. Similiter ergo, Dominus Iesus, (inquit supra S. Anselmus,) sic accepit à diuina natura quæ alia est ab humana, esse suum quod habebat, vt nihil deberet dare, nisi quod volebat. Ac proinde vt paulo ante præmiserat, non ex debito, id est, non ex titulo iustitiæ, alio ab eo quem pasciscendo cum Patre contraxit, satisfactionem suam pro nobis obtulit. Alter verò titulus qui proponebatur, hoc est titulus gratitudinis, nihilo magis incommodat, quàm prior nunc exclusus. Nam titulus gratitudinis, non est titulus iustitiæ propriè dictæ, sed luxuræ tantum & obliuionis (vt vocant) *potentialis*. Vnde quamvis satisfactio Christi fuisset Deo debita titulo gratitudinis, non fuisset tamen debita alio iustitiæ titulo: quod ad remouendum obicem veritatis satisfactionis quem nunc remouere intendimus, planè sufficeret. Deinde negandum est, Christum titulo gratitudinis fuisse alitrum ad hanc satisfactionis pro homine obligationem. Poterat enim titulo gratitudinis satisfaciendo aliis actibus, tamen citra exhaustionem, quam gratitudinis ratio non postulat. Quod si hoc debitum agnoscamus in Christo, nihil planè erit pium & sanctum, ad quod non sumus ex hoc titulo alitringendi: quis Christus seculi speciali pacto quo Deo se diuinixit, (quod factum nunc secludimus,) non pluribus titulis obligabatur Deo, quàm puri homines: quamvis certum sit, titulos obligationis, ei nobisque communes, fuisse respectu Christi intensiue perfectiores, v.g. titulus collatæ subsistentiæ, archiū ligabat Christum, quàm nos; ob infinitatem subsistentiæ diuinæ, & tantam nostræ subsistentiæ limitationem. Similiterque ratione donorum supernaturalium creatorum, quæ in Christo erant vberissima & non ad mensuram, constat Christum fuisse Deo perfectius alitrum, quàm nos; qui vix paucis guttis celestis illius rotis perspergimur. Intensiue igitur, tituli obligationum cadentes in Christum perfectiores erant; extensiue tamen iidem erant, & non plures: atque adeò si nos titulo gratitudinis non tenemur ad opera supererogationis, quantumvis Deo accepta & grata; neque Christus ex eo titulo tenebatur ad satisfaciendum pro nobis. Ac proinde salua manet Christi satisfactio, ea communis conditio, quod non ex alio iustitiæ titulo

in solo deberetur. Sed & postrema communis integræ ac vere satisfactionis conditio, non desideratur hoc loco. Quamvis enim Christus exsoluebat quæ non ratione, & aliis plane erat ab iis qui iniuriam intulerant, tamen Deus antecedenter ad satisfactionem, reuocauit ea in parte ex summo iure; fuitque contentus satisfactionem sibi exhiberi ab alio. Quæ gratia creditur cum se habeat præsuppositiue ad solutionem, nec sit iniuriale satisfactio, nihil eius perfectioni aut veritati incommodat, ut supra est constitutum. Quare firmiter elio, satisfactionem Christi pro nobis, communibus quibusvis bonæ satisfactionis conditionibus, facile conueniunt.

32. Sed & propriis dotibus supernaturalis satisfactionis collatæ, dubitare non licet. Nam actus satisfactorius quos Christus eliciebat, erant perfectissimi & eminentissimi supernaturalis, siue sit sermo de actibus Christi interioribus, ac nominatim de illa voluntate de qua scripsum est in capite libri, ut haberetur Plal. 39. & in qua, iuxta Apostolum, sanctificati sumus; siue sit sermo de actibus Christi exterioribus; nam hi quoque prout moraliter vnum faciebant eum actibus interioribus spectant ad eundem ordinem, & supernaturalitatem pertinebant. Præterea verò acceptasse Deum actus Christi ut satisfactorios essent, & fini nostræ liberationis inolerent, ex Scripturis didicimus, ut ex Isaia c. 53. verbi illius de Christo: *Si posueris pro peccato animam suam, videbitur tibi longinquum. Et iniquitates eorum ipse portauit, propterea dispersam ei plurimos.* Innumera huiusmodi loca sunt in Scripturis obuia. Nihil itaque mirum quod specialiter in supernaturali satisfactione deprecemur, desideratum est in Christi operibus ad huius salutis nostre directis: ac proinde veræ & perfectæ satisfactionis rationem sunt sortita.

Colligitur satisfactio Christi, perfectam fuisse, & ex iustitia.

33. Quia verò satisfactio est actus iustitiæ, quo iniurias per iniuriam prius inducta aboletur; addendum consequenter est. Christum eliciisse actum veræ iustitiæ commutatiuæ, & ex ea satisfecisse pro nobis. Deinde iniuriam expialse. In hoc puncto nonnulli rebugunt. Sed firmatis superius sufficienter, principiis omnibus ex quibus sequitur quod nunc proponimus, non est quod longas moras necemus in re (quantum obicitur) ferre peripicua. Sanè actus quo quis ius alterius restituit, nec fundatum in bonis communibus, repperit, vel indemne seruare saragit, est actus iustitiæ commutatiuæ, ut pono ex tractatione de virtutibus. Atque Christus ostendendo Patri suas actiones & perpositiones pro nobis, propositam habuit reparationem cuius ius violati, quod est ius alienum, restitutum, nec fundatum in bonis communibus. Igitur sic satisfaciendum, elicit actum veræ ac propriæ dictæ iustitiæ commutatiuæ.

Nihil video in hac argumentatione quod labet. Nam maior est ipsamet notio actus iustitiæ commutatiuæ. In minore, potest quis tritari nonnihil. Nam sunt qui regent, iniuriam illam & inæqualitatem præcessisse, quæ actu iustitiæ expiari oportuerit. Ita Torres dicit. de iust. d. 2. num. 6. quæ sententia in norem propositam planè conuenit. Sed mihi de diuino iure iuramento, perfectissimo, cuiusque violatione per peccatum nulla potest esse ambiguitas; eamque, si quæ subesse poterat, dissici sufficienter lib. 4. de virtut. n. 352. Apparentius est, quod alij aduersus eam minorem opponunt, nempe negantes ius cuius reparatio fuit Christus proposita, esse ius alienum strictè dictum; quia cum Christus sit Deus, videri potest non operari erga alium, quod tamen est de ratione exercentis actum iustitiæ. Præterquam quod eam Christus sit filius naturalis,

etiam in sua humanitate, nec Filius sit alius à Patre, verè videtur alteritas illa ad iustitiam necessaria. Insuper verò cum omnes quidquid sumus, Dei sumus eminentius & plenius quam ferant iura vlla nostratia quantumvis strictè dicta; non videmur ferri posse in Deum ex iustitiæ affectu, sed ex aliquo superiore, v.g. pietatis; atque adeo neque Christus, erga patrem ex iustitiæ affectu operatus fuerit. Sed hæc non infirmant illam minorem. Nam quod attinet ad distinctionem, & ut loquantur alteritatem quam iustitia in suo obiecto inuoluit; manifestum est eam æquè desiderari in obedientia Deo præstita, & in religione, quæ sunt iustitiæ partes potentiales; quàm in iustitia præse accepta. Et tamen nemo vnquam negauit Christo, obedientiam erga Deum & religionem. Neque igitur iustitia, eam ob causam negari Christo potest. Nimirum ut optimè ratiocinatus est hac in re D. Anselmus, sunt in Christo duæ naturæ; quarum humana quæ satisfecit, est omnino diuersa à natura diuina, & a tota angustissima Trinitate, cuius ius est reparatum. [Honorille inquit S. Anselmus lib. 2. cur Deus homo, cap. 19. agens de honore Dei quem Christus sumpsit operando pro nobis,] totus est Trinitatis: quare quoniam idem ipse est Deus Filius Dei, ad honorem suum ipsum subsistit Patri & Spiritui sancto obtulit, id est humanitatem suam diuinitati suæ, quæ vna eadem trinum personarum est. Ut tamen in eadem ipsa veritate manentes, apertius loquamur quod volumus; dicamus sicut vbi habet, quia Filius ipse se ipsum Patri obtulit. Hoc namque modo apertè sumè dicitur: quia in persona, totus Deus, cui secundum hominem se obtulit, intelligitur; & per nomen Patris & Filij, immensa quædam in cordibus audientium, cum Patrem Filius hoc modo postulare pro nobis dicitur, pietas sentitur.]

34. Salua igitur Christo est iustitia erga Deum, non obstante diuinitate eius; addè etiam non obstante filiatione. Nam filium emancipatum posse erga patrem exercere verum actum iustitiæ, monstram lib. 1. de virtut. num. 57. Emancipamur autem omnes respectu Patris celestis, per libertatem, ut Tertullianus lib. 2. in Marcio, cap. 6. rectè pronunciauit. Ac proinde Christus, qui pro nobis libertatem satisfecit, non caruit ex hoc capite, facultate eliciendi actum iustitiæ erga Deum. Quod denique omnia nostra, Dei sine immo iure, & inabdicabiliter, non diffiteor. Inde tamen non eripitur nobis dominium nostrum in actus nostros liberos, quos proinde Deo subijcere sinimus, nono titulo nobis oneroso, de quo possumus, (quæ Dei benignitas est) cum ipso pascisci; & implentes ex parte nostra contractum, adipiscimur ius propriè dictum, quod Deus supposita promissione benignè facta, non potest salua iustitia elidere. Sic ergo Christus ex pacto inito cum Patre, adeptus est ius ad præmium de quo pactus erat: nempe ad salutem & liberationem nostram, onerosis satisfactionibus comparandam. Et quamvis hoc secus haberet, nec capaces essemus Deum nobis ex iustitia obligandi, supposita promissione eius; ac proinde etiam Christus iure illo excederet, Deum suæ humanitati ex iustitia obstringendi; Tamen satis in præsentia esset, quod Deus verè potior iure perfectissimo commutatio, respectu satisfactionis ab iis deprecenda, à quibus fuerit iniuria violata; aut acceptanda ab alio, pro eis, vltro se vadem ac prædam ad satisfaciendum præstante; cuiusmodi sanè fuit Christus pro humano genere in Dei iura grassato. Hoc enim sufficit, ut affirmemus Christum ex iustitia satisfecisse Deo pro nobis, id Deo exhibentem, quod illi ex iustitia debebatur; quantum erat ex parte iuris, & motui in quod Christus satisfaciendo collimabat. Quod verò Lessius l. 13. de diuin. perfect. num. 12. in contrarium obijcit, Christum non ex iustitia, sed ex obedientia mortuorum esse, teste Apostolo ad Philipp. 2. imbecillum planè est. Illa quippe

quippe motiva, non se excludunt ex eodem actu. Quod si quia Apostolus meminit solius obedientiae, exclusisset iustitiam; colligere similiter liceret, Christum non esse mortuum ex caritate in nos, quod ibi Apostolus suscepit ex eo motivo mortis mentionem nullam fecerit: tamen alia Scriptura, non finit motuum illud à Christi patientis satisfactionibus & perfectionibus excludi.

An sit dicenda, actus iustitiae rigorosa, lis de vocibus.

38. Elicit itaque Christus, pro iniuria per nos Deo interrogata satisfaciens, actum commutativae iustitiae: quae an rigorosa sit, est lis de vocabulo. Quidam enim nomine *iustitia rigorosa* designantes iustitiam quae antecedenter ad contractus initiationem & expletionem, nullam gratiam importet; negant Christum satisfecisse Deo ex iustitia rigorosa: eo quod tam multa Deus remiserit de iure suo acceptans Christi satisfactionem pro aliis, & quidem factam de bonis, quae innumeris aliis titulis poterat sibi usurpare, verèque Dei etiam alio titulo quam exhibitionis liberalis, à Christo eorum Domino factae: quae omnia contendunt pugnare cum iustitiae rigore. Vnde ita fatentur, Christum ex iustitia & ad aequalitatem satisfecisse Deo, ut tamen negent satisfecisse ex rigore, ob illas remissiones & gratias, solutioni quidem non intrinsecas, sed tamen antecedentes. Hi sane DD. si rectè statuerent notionem iustitiae rigorosae, merito eam à Christi satisfactione alienam pronuntiarent; sed cum ea notio voluntaria sit, & gratia confecta, ut satis liquet ex iis quae de iustae satisfactionis ratione & conditionibus sunt praemissa, affirmandum est cum Alberino Coroll. 18. ex 1. princip. compl. num. 34. iustitiam rigorosam, à iustitia ad aequalitatem non discrepare; ideoque Christum qui ex iustitia ad aequalitatem, prout pacta ferebant, satisfecit Deo, ex iustitia rigorosa satisfecisse. Sanè D. Thomas in 4. d. 15. q. 1. art. 2. ad verè iustam satisfactionem illud vñ postulat, ut quod exhibetur, sit in dominio satisfaciens, quales constat esse respectu Christi actiones eius liberas. Quare de perfecta & vera Christi satisfactione, pro nobis exhibita Deo omnis dubitatio est excludenda: vera autem iustitiae ratio in eam cadens agnoscenda est, cum Vega. 7. in Trid. cap. 8. & 9. & communius recentioribus, refragante licet Medina q. 1. de Satisfact. & cum suis Scotistis Rada in 3. controu. 13. art. 1. quos de vocabulis potius quam de re ipsa rixari, omnino persuadeor.

Christus, iustus Saluator, & iustitia ac aequitas nostra.

39. Habemus ergo Christum fuisse Salvatorem iustum, prout de eo à Zacharia praenunciatum fuerat in hac verba: *Veni tibi iustus, & Saluator*. Sic enim salvavit, ut ait Orig. tract. 14. in Matth. ubi hoc quod est Christum venire iustum & Salvatorem, ait idem esse, quod salvare cum iudicio & iustitia. Idem egregiè hom. 5. in Isaiam initio, quod Vulgata editio de Christo habet in concreto, *quis vocavit ab oriente iustum*, accipit in abstracto, & in hunc modum glossat. [Ait Prophetas, Christum viventem iustitiam, & putamus ab Apostolo solum dictum esse, quia Christus sit iustitia, & sanctificatio, & redemptio, & sapientia? forte autem & Apostolus instructus à Prophetis, novit animatam esse iustitiam & viventem. Quae est ista iustitia? Vni-genitus Dei. Quia autem non solum ab Apostolo ortum est, Christum esse iustitiam, & viventem & subsistentem iustitiam; sed inuenies, & à Prophetis sermonibus hoc nobis mysterium exhibitum certum, & à capitulo in quo nunc lectio conquieuit: *Quis enim, (inquit,) surgere fecit ab oriente iustitiam, & vocavit eam*

ad pedes suos. Vocavit iustitiam. Manifestum est, animatam eam esse, si ambulet vocata. Vocavit autem Christum Pater, quo ob nostram salutem ad nos iter faceret, & descenderet de caelo ad nos: *Nemo enim ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit Filius hominis*. Vocavit eum de oriente; non de isto sensibili, sed de oriente lucis verae. Propter quod scriptum est: *Quis exurgere de oriente fecit iustitiam, & vocavit eam ad pedes suos*. Pater vocavit Filium, imò ut verè dicamus, Deus hominem vocavit iustitiam ad pedes suos, id est, incarnationem filij sui. Idè & adoramus scabellum pedum illius, iuxta quod scriptum est: *Adorate scabellum eius, quia sanctum est*. Caro siquidem Domini honorem Deitatis assumit.]

Similiter S. Gregorius 16. moral. c. 7. censet Christum esse qui *nostra aequitas*, id est iustitia in abstracto dictus est apud Iobum. [Propheticus (inquit) spiritu repletus in eo quod ait: *Proponat aequitatem contra me & perveniet ad victoriam iudicium meum*, intueri Redemptoris nostri praesentiam potuit. Ipse enim qui est virtus Patris & sapientia, etiam eius aequitas non inconuenienter accipitur. Vnde scriptum est: *Qui factus est nobis à Deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio*. Quam scilicet aequitatem, quia Deus iniquis fugientibus, incarnatam ostendendo contrapositionem: eos protinus ab iniquitate reuocavit, & humanum genus eo in iudicio antiquum aduersarium vici, quo aequitatem Dei aduersantem suis itineribus inuenit.] Scitè Zeno Veron. serm. 5. ad Neophytos, huc accommodat, quod in caelesti Zodiaco, Virginem excipit Libra, ut nolceremus per Christi ex Virgine aduentum, adiectam esse iustitiam, quam item David ante Christum ambulatam praenuntiabat.

De plusquam perfecta, & offensam nostram superexcedente, satisfactione Christi.

40. Proposui secundò monstrandum, Christi pro nobis satisfactionem non modò fuisse veram & perfectam, quod hactenus tradidi, sed etiam plusquam perfectam, & longè abundantiorē ac pleniorē in genere satisfactionis, quam offensam pro qua exhibebatur, plena esset in genere iniuriae. Hic enim aequè ac in priori puncto, non ago de Christi satisfactione, nisi prout reparante iniuriam atque adeò prout satisfactoria. Quanquam quod idem excessus interueniret in satisfactione Christi prout meritoria, supra praemium quod re ipsa obtinuit, perspicuum fiet ex ratione quam dabimus, ut probemus excessum satisfactionis quatenus reparantis offensam, supra offensam quam reparat. Ea quippe ratio, accommodata ad meritum, aequè euincet excessum meriti Christi, supra praemium cui consequendum exhibebatur. Nunc igitur monstrandum est, Christi satisfactionem pro nobis fuisse superabundantem, & longè excessisse offensam. In quam rem appendenda est in statuta iusta, iniuriae Deo per hominem irrogatae grauitas, & quantum veritas feret, amplificanda. Tum componendus cum ea erit satisfactionis Christi valor. Sic enim atrocitate vnius collata cum pretio & dignitate alterius, non grauatè deprehendimus excessum, in cuius declarationem incumbimus.

Grauitas iniuria in Deum, maxima.

41. Peccasse hominem, iam supposuimus. Peccando item, iniuriam Deo intulisse, iam supra statuius. Ea iniuria quanta sit, aequè exponi, aut per luscios oculos nostros percipi potest. Quis tamen vel ex hoc vno quod peccatum sit Dei iniuria, atrocitatem eius non deprehendat, non modò ob summam & reuerentiam ingratitudinis labem quam homo Dei officium tot diuinorum beneficiorum aggeribus vnde cumque obseptum,

nam repensam fore certo aliquo tempore vel momento infinitam; sed necesse est talem esse, ut quantacunque sit poena repens, superest alia rependenda quae nunquam possit esse tota inflicta, tametsi totum eius subeunda debitorum, iam sit contractum. Argumentum itaque propositum, videtur à posteriori efficaciter concludere, ex infinitate poenae mortali peccato debita, infinitatem malitiae qua foderet. Confirmatur autem eadem malitiae infinitas, primò quia culpa quae nullo supplicio finito potest condigne puniri, est infinita simpliciter malitia. Secundò quia si quis peccata venialia infinita admisisset, quibus singulis deberetur poena vnius horae intensa ut vnum, necesse planè foret irrogari ei poenam intensius infinitam, si intra vnam horam abstergerendus esset reatus ex labeculis illis infinitis relictus. Quilibet enim poena minor, non sufficeret pro infinitis illis peccatis, sed posset exhariri pro finitis. Cum igitur vnum peccatum mortale, non sit minus virulentum quam infinita venialia, debetur ei poena infinita: atque adeo etiam malitia eius, intensius est infinita. Ratio verò à priori huius rei, ducitur ex obiecto quod infinitum est, & infinitatem refundit in actum quo violatur. Quo enim altior & sublimior est persona, eo grauior est offensa, ut superius cum D. Chrylostomo ratiocinabamur, traditque etiam Aristoteles 5. Ethic. 5. & omnino bene Demosthenes orat. contra Midiam, expostulans de alapâ sibi ædili ab eo impactâ, quam monstrat esse longè atrociorē iniuriâ, ob munus publicum quo ipse laesus fugebatur. Si igitur persona violata sit infinita, cuiusmodi sanè est Deus, offensa item erit malitiae infinita. Quid quòd omni peccato mortali, quantum est ex peccantis malignitate, destruitur Deus, ut S. Bernardus pronunciauit? Saltemque negari non potest, peccato quo quis si posset, vellet Deum destruere, obuersari diuinam destructionem; quæ si reipsa fieret, non posset non esse infinitè mala. Et idem est de peccato iudaorum, qui quæ Deus perfecerat, hoc est Christum rem infinitè pretiosam, destruxerunt.

Verè tamen, est tantum simpliciter finita.

44. Hæc argumenta ægrè persuadent, infinitatem malitiae peccati mortalis, esse simpliciter dictam, & è contrariis valida ratiocinatio confirmare videtur, nullius peccati malitiam esse simpliciter infinitam. Sic enim licet argumentari. Nulla sunt principia infinitatis malitiae in quocumque peccato; siue spectemus hominem peccantem, siue Deum in quem peccatur. Nam homo quidem nulla alia adhibet malitiae principia, quam intellectus considerationem, & impetum actuale voluntatis in obiectum veritatis, id est in diuini iuris lationem. Atqui consideratio intellectus, in peccante est admodum tenuis, & talis, ut pronunciarit Aristoteles omnem peccantem esse ignorantem, nec aliter se habere ad perpennenda quæ expedit eum pendere, quam se habeat ebrius ad Empedoclis carmina, quæ semisopitus effudit potius quam recitat. Sanè si peccator cognosceret, & mente non exceciteret, nunquam Dominum gloriæ ostentui haberet, & iteratò crucifigeret. Vnde tantum abest ut ex hac parte malitiae peccati sit infinita, ut potius valde extenuetur. Sic videmus malitiam peccati quod erga alium admittit atas imbecilla, cum primùm in ea subluet ratio, inde valde attenuari, quod non perfundatur luce circa dignitatem personæ quam violat, & circa indignitatem iniuriæ quam operatione illa irrogat. Jam verò impetus voluntatis, & ipse quoque est finitus, saepeque in nobis ex imbecillitate & fragilitate destruitur, potius quam ex obfirmata ad malum volunta-

te, quod item non parum detrahit de malitiae quantitate. Quare liquet, principia quilibet peccati ex parte hominis, idonea esse ad inferendam illi infinitatem malitiae, absolute ac simpliciter dictam.

45. Idem statuo de principijs malitiae, ex parte Dei per peccatum violati. Quamuis enim Deus sit infinitus, tamen hoc non sufficit ad imperiendam actui infinitatem malitiae. Non enim quoties obiectum est infinitum, necesse est refundi infinitatem in actum. Alioqui dicendum esset, quosvis actus nostros bonos in Deum tendentes, contrahere inde bonitatem simpliciter infinitam, quod nemo ausit fingere. Nimirum quia obiectum non semper influit adæquate in actum, nec tribuit ei infinitatem suam, sed eam dumtaxat impertit iuxta mensuram qua ab actu attingitur. At ea mensura, finita est, ut & quævis habitudo actui influit. E contrario igitur negandum est, actum peccati contrahere infinitatem simpliciter dictam, ex infinitate obiecti laesi siue Dei. Idque à posteriori ex eo valide confirmatur quod alioqui omnia peccata esset paria. Neque enim vnum infinitum, quâ infinitum, potest esse altero maius aut minus. Item oporteret admittere, vnum peccatum continere malitiam cæterorum omnium, & singulis tantumdem inesse malitiae, quantum omnibus simul; quia ita fert natura infiniti quoad quantitatem continuam vel quasi continuam qualis ista esset, etiam in infinitate quoad multitudinem, res aliter se haberet. Conatur Aegidius hæc infringere, disputatione illa 10. num. 11. dicens, etiam si vnum infinitum non possit esse altero maius, quâ infinitum est, quando tamen vnum eorum non est omni modo infinitum, posse quâ finitum est, superari ab altero, v. g. dentur duo corpora absolute infinitè longa, quorum alterum sit duplo latius ac spissius alio, erit quidem utrumque æquè longum, vnum tamen erit multo maius. Sic igitur quamuis vnum peccatum mortale non superet alterum, quod attinet ad diuinæ bonitatis & amicitiae contemptum, quia ea ex parte utrumque est infinitè malum, tamen vnum est altero atrocius, ob maiorem diffonantiam cum natura rationali & lege æterna. Hoc effugium facillè præcluditur. Quia argumentum attendit duo illa peccata mortalia, quæ ex parte sunt infinita: nempe, quæ ex parte Deum violant, & legi æternæ aduersantur. Nam ea quoque ex parte, inæqualia sunt, & tamen ex ea parte habere dicuntur infinitam malitiam: Ergo infinitum quâ infinitum quasi continuè esset altero maius: quod mihi videtur perabsurdum, & contra ipsam vocum notionem, quamuis id admittant recentiores nonnulli, post Eunomium æque Manetem, *impossibilitatis magna*, & *extreme dementia*, damnatos à B. Gregorio Nysseno orat. 1. contra Eunom. cap. 19. & à D. Augustino contra epist. fundam. cap. 20. nec non ab Anchore libri de proprietatibus elementorum, apud Aristotelem, c. 1. Concedunt inquam hi receptiores, dari posse infinitum utrumque clausum, atque adde infinitum finitum, & terminis conclusum, indeque consequenter agnoscunt, infinitum vnum, etiam quâ infinitum, continuè & quoad magnitudinem, vel quasi magnitudinem, posse esse maius alio infinito quatenus infinito. Sed nobis fixum est, novas vocum notiones non comminisci, & sensum communem non conuellere.

46. Possumus præterea argumento non infirmo confirmare, malitiam peccati non esse infinitam ex eo quod actus mortaliter prauus cedat in Dei iniuriâ. Nam si ita esset, actus quoque venialiter malus, contineret in se malitiam infinitam, quod ne aduersarij quidem dicunt. Manifesta tamen videtur esse consecutio, positis principijs quibus nituntur, nempe quòd, idcirco mortale peccatum sit infinitè malum, quia

sonæ offensæ, & vilitatis quæ persona offendens iacet. At sicut cognitio dignitatis illius & vilitatis, nunquam est infinita, ita neque malitia detegenda in actum ex obiectis prædictis, non prout in se sunt, sed prout obijciuntur operanti, cuiusque affectum terminant. Non enim potest malitia crescere, nisi prout crescunt eius principia, prout sunt principia.

50. Postremum argumentum pro infinitate malitiæ peccati mortalis, partim ducebatur ex malignitate cuiusvis peccati mortalis, quia est destructio Dei interpretatiua; partim ex quibusdam specialibus peccatis mortalibus quibus Deus plasquam interpretatiue obijciatur destruendus. Sed neque hoc argumentum haberi debet validum. Nam destructio Dei interpretatiua, non est vera Dei destructio, unde non potest actui cui implantatur virulentiam infinitam asserere. Apparentius est argumentum ductum à peccatis illis specialibus, quibus Deus obijciatur ut destruendus; v. g. quo quis efficaciter velle Deum destruere, si posset: ubi effectus intentus, est infinitè malus igitur & intentio in illud tendens videtur esse infinitè mala. Respondet Præpositus 3. p. q. 1. num. 12. voluntatem illam esse inefficacem, cum sit de re planè impossibili; ut autem volitio sortiatur ab opere externo tantum vel tantam malitiam tanquam volitio efficax, necesse est opus illud, quantum est ex sua natura, esse possibile; alioqui voluntas non erit efficax, neque poterit haurire virulentiam obiecti prout efficaciter & re ipsa exequendi. In re autem presenti, solum opus prout re ipsa exequendum, posset infinitam malitiam actui conuhere. Hac responsio non videtur exhaustivè difficultatem, quia voluntas de effectu planè impossibili potest esse efficax quantum est ex parte operantis: quia scilicet quantum est ex se, adhibet omne illud quod requireretur ad executionem effectus, nisi ipse esset impossibilis. Et ita accidit in re nostra. Non ergo apparet, quare malitia in actu non exurgat infinita, cum obiectum efficaciter expetitur, quantum est ex parte operantis, sit infinitè malum. Respondeo igitur, idcirco ab eo obiecto, tamen si efficaciter expetito, non derivati in actu malitiam infinitam, quia ut supra dixi, mensura qua per actum nostrum attingitur, finita est, cum sit commensura notitiæ intellectus, presentantis obiectum sub modulo finito: & impetui voluntatis per eam notitiam directo. Qua eadem ratione philosophor, de finitate numerica malitiæ, in eo actu quo quis velle occidere infinitos homines; & de finitate bonitatis, in eo actu quo quis velle bene infinitis hominibus. Quia enim infinita illa obiecta, non nisi confusè attinguntur, ac prout substant intellectui, atque aded voluntati operantis, occurrunt aliter quàm ut infinita; non conferunt autem moralitatem nisi finitam, ut bene statuit Palacios in 2. d. 38. disp. 1. concl. in fine: melius quàm alij aliter philosophantes apud Salam tract. 1. 3. d. 5. f. 6. Alterum speciale peccatum, ex quo ducebatur argumentum ad probandam infinitatem malitiæ peccati mortalis, erat occisio Christi per Iudeos. Destructus enim est eo peccato Christus, qui res erat infiniti pretij. Sed negandum est, per necem Christo à Iudeis illatam, destructum esse quicquam infinitè dignum. Persona enim divina salva fuit. Item vniones hypostaticæ partium humanitatis, superstites fuerunt. Tantum ergo dissoluta est vnio physica inter materiam & formam Christi, quæ Iudeis eius violatoribus, non obuersabatur nisi absolūtè & secundum suam præcisè naturam, quo pacto non erat pretij infiniti; prout autem dignificabatur à Verbo, non obijciebat nisi finitè, Iudeis eam violantibus.

51. Hæc quæ contra infinitatem malitiæ peccati disputata sunt, nemini debent ad peccandum animos facere, Tamen enim peccatum non est malitiæ sim-

pliter infinitæ, tamen est immanis omnino atrocitatis, & malitiæ secundum quid infinitæ; non præcisè ex eo quod attingat Deum, ut philosophatur Præpositus q. 2. apol. (sic enim è contrario, actus boni essent infinitè boni secundum quid, contra communem æstimationem ac sensum;) sed quod ob excessum Dei supra hominem, tanta sit offensæ in peccato abditæ sceleris, ut nullis puri hominis bonis actibus exæquari vel compensari possit, quod est habere infinitatem quandam in ratione offensæ, ut rectè statuunt Lessius lib. 13. de Diuin. perf. num. 187. & Suarez lib. 7. de gratia cap. 14. num. 66. Infinitatem verò malitiæ simpliciter dictam, rectè peccato abrogant, Suarez 3. p. d. 4. f. 7. Vaquez ibid. disp. 2. cap. 2. Raguza disp. 3. à §. 3. Albercinus 1. princip. compl. coroll. 18. dub. 1. Præpositus q. 1. à num. 8. & innumeri quos illi proferunt, ac alij iidem posteriores.

Colligitur peccati malitiam excedi à Christi satisfactione, quippe simpliciter infiniti valoris.

52. Ex his præclare fieri progressio potest, ad id quod intendebamus. Nempe ad probandum, satisfactionem Christi pro iniuria per nos illata Deo, fuisse plusquam perfectam, & super excedentem. Monstratum namque est, eam iniuriam esse malitiæ simpliciter finitæ, & determinatæ, nec fuisse infinitam nisi secundum quid & respectivè tantum, ac comparatiue ad vires humanas reparatrices, quæ eo nequeunt corrigi. Atqui satisfactio Christi fuit simpliciter infinita; Ergo non sicut delictum, ita & donum; Ergo copiosa apud Deum & superabundans est, redemptionis pro nobis Deo exhibita. Sola minor probanda restat. Eam verò facillè euincemus, si probauerimus opera Christi satisfactoria, fuisse valoris infiniti. Quod cum constet peculiare esse Christi operibus, eo ipso constare potest, non esse hic nobis sermonem de eo valore operum Christi qui ex obiectis derivatur. Is enim est apertè finitus, & nostris quoque operibus communis; tamen non nisi finiti dignitate resplendant. Est itaque sermo, de valore illo operum qui ex personæ operantis dignitate affunditur, ut rectè distinxit Gabriel in 3. d. 19. q. vnica littera B. magis tamen negans, hunc valorem in Christi operibus fuisse simpliciter infinitum. Id autem ab eo malè statuit, probandum est: nec potest melius ostendi, quàm aperiendo eiusdem valoris veram radicem, quod mox præstabo, ubi discussero cuiusmodi sit hic valor; hoc est, intrinsicæ operibus, an extrinsecus; & an ens reale, aut ens rationis; vel mortale, vel extrinsecum denominatio. Totidem enim sunt, de hoc valore, & eius natura sententiæ.

Num valor ille dicendus internus, & quid sit.

53. Veterum sanè Scholasticorum nonnulli in 3. d. 19. & 20. quibus adhæsit Medina q. 1. de satisfactione censuerunt, valorem operum Christi non fuisse illis internum, sed sola extrinsecum Dei acceptatione consistisse. Sed hoc repudiatur merito D. Thomas. 3. p. q. 1. art. 2. ad 2. (& ibidem Caiet. ac Bartholomæus Medina,) itemque q. 48. art. 2. imò in Francisco Stancaro id tanquam suspectum & morbosum notat Bellarm. l. 5. de Christo c. 2. Estque planè ea sententia abhorrens à sensu Patrum qui sæpe numero cōtestantur, satisfactionem quæ Deo pro offensis humanis offerri debuit, exhibendam fuisse à persona quæ Deus simul & homo esset, ut diabolus non potentia sed iustitia vinceretur. Atqui si Christi operibus non inexistisset valor suus in actu primo,

imo, sed eum extrinsecus ex divina acceptatione traxissent; redemptio nostra & Satanæ subiectio, non fuissent opus iustitiae, sed potentiae: nec opus fuisset incarnari Verbum, quia aequè acceptari potuissent opera hominis puri. Fuit igitur valor operum Christi, interius isdem operibus. Accedit ratio; nam seclusa quacunque extrinseca acceptatione Dei, verissimum est, opera Christi fuisse dignissima, quibus in primum rependeretur à Deo salus nostra. Ea porro dignitas erat Christi operibus interna, non ad eum modum quo bonitas docet ex obiecto, appellatur interna actui; sed quia affuebat suo modo ipsa opera, nec erat honestas illis extrinsecus adiacens non inexistens; sed vere ad modum formae intrinsecae, tamen oriunde à principio extrinseco, in opus illud influente, nec ei extrinsecus, sed per modum causae adiuncto. Haec enim dignitas infinita operum Christi quam stabiliter intendimus includit quidem vel praesupponit, bonitatem moralem à causis actui interius ductam; nempe ab obiectis: re ipsa tamen derivatur ex conditione personae operantis, quae cum sit causa extrinseca, inde factum aliquando est, ut haec quoque bonitas extrinseca diceretur: non tamen in eo sensu quem nunc rejicimus; quia scilicet idem sit quod dignitas imputativa; quam acceptatio extrinseca, operi ex nullis suis causis eam pacto conferre potest. Itaque tantum dicta est bonitas extrinseca, quia à vero quidem operis principio, sed extrinseca dimanat: unde absolute loquendo, & ad commodiorem seu iunctionem ab imputativa illa dignitate, debet dici interna dignitas.

14. Constat porro ex dictis potest, sine hic valor ens rationis, an ens morale, an extrinseca denominatio. Esse ens rationis, affirmat Valquez 1.2.d.95.n.49. Alij dicunt esse ens morale, quod imaginemur veluti appictum Christi operibus; eo modo quo valor monet, concipitur ut adhaerens monet & ratio Sacramenti rebus sensibilibus. Ita multi recentiorum, occasione accepta ex simili quadam Suarez opinione de ratione signi & Sacramenti, quam negat esse, vel ens reale, vel ens rationis; sed vult esse ens morale, consequens deputationem; & per eam rebus deputari iustitiam. Ita ille 3.3.p.d.1.1.3. Alij vero valorem operum Christi de quo agimus, aiunt esse extrinsecum denominationem à divino supposito. Ita Albertinus Coroll. 18. ex 1. princ. compl. num. 48. Omittit placitum Ragulae 3. p. d. 15. affirmantis, hunc valorem operum Christi esse ipsam personalem Verq. dignitatem; quod est confundere fundamentum & causam dignitatis operum Christi, cum eorundem dignitate: cum tamen fundamentum illud sit actibus exercitiis, non item dignitas de qua agimus. Perinde est, ad eum modum philosophari; ac si quis diceret valorem monet esse legem principis pretium fruuentis: quod liquet fore falsò asserendum; cum hoc sit quidem origo & radix valoris, non tamen ipse monet valor. Hoc igitur placito dimisso, cetera ut licet, rejicienda sunt, quamvis in bono sensu vera sint, & admittenda. Quis enim rem ad vinum referendo, & verba ut sonant accipiendo, sine risu autem, valorem operum Christi esse ens rationis; sic facile cessaret esse, nemine cogitante: & quod nemini Christi amanti acceptum esse poterit, litrum pro nobis Deo exhibitum, esset ens fictitium, formaliter & sub ratione pretij: quod est planè depreciare rem alio estimam, & supra qualis estimationes nostras statueram. Ob eandem causam, non potest hic valor considerari ens morale, quod cum non sit nemine cogitante, sed tantum esse fingatur, nihil aliud esse potest quam ens rationis. Tandem neque potest valor ille dici esse extrinseca denominatio, iuxta receptam apud philosophos notionem denominationis extrinsecae, pro forma aduentitia quae ex coexistencia formae obiecti-

Thom. Reynaud. Christus.

nè denominantis adueniat: quod pacto esse dextrum, in columna dicitur esse denominatio extrinseca à positione quam habet respectu hominis; ita ut ex brachio humano vel manu, intelligatur affingi columnae quaedam forma, quae utique fictitia est, ac proinde etiam ens rationis.

Liquet igitur, placita proposita de quidditate valoris operum Christi, admitti non posse prout sonant. Mihi tamen dubium non est, quin re ipsa recidant eodem omnia, & veritatem suscipiant. Quod enim passim ob imperfectum nostrum concipiendi modum, contingat actui cuius valor apprehenditur, affingi à nobis ens rationis, ut alibi saepe in simili facimus, v.g. in re quae deputatur in signum, in fabrica vniuersalis in delectatione Iudicem, Magistrum, Doctorem & inde factum est, ut ab adinfectione illa, nec planè necessario facta, nec tenera ad rem pertinente, hic valor verbo tenus dictus aliquando sit ens rationis. Et quia non est ens rationis quaecunque, sed concommittens effectum moralem, denominatus est ab alijs ens morale. Tandemque dictus etiam est, extrinseca denominatio, designando his vocibus ipsammet entitatem denominatam, prout connotat formam aliquam sibi extrinsecam, à qua talis aut talis denominatur. Quae notio extrinsecae denominationis, non pugnat cum vera realitate huius valoris, actibus Christi intrinseca. Nihil quippe est praeter ipsos actus ex obiecto bonos, prout prodibant ab homine qui simul Deus erat; ubi nihil est non reale, & intrinsecum actibus: ac proinde valor operum Christi, agnoscendus est intrinsecus ipsidem, atque realis.

Radix eiusdem valoris, respectus aliquis satisfactionis ad diuinum personam.

§ 5. His ita constitutis, inquirenda sequitur, (ut proposueram,) radix à qua hic valor in Christi operibus progeminat. Constat porro eam statui non posse in aliqua pure creata perfectione; sic enim pura creatura potuisset ea perfectione exornari, & satisfacere pro nobis: quod possibile fuisse, negant Patres. Eoque nomine Bellarminus lib. 5 de Christo qui est de mediatore cap. 2. ex multis Scripturis & Patribus refellit Franciscum Scancarum, cui visum est, satisfactionem Christi pro nobis, eiusque valorem à sola humanitate manasse; supposito diuino nullatenus, ac ne per modum quidem principij quod, interueniente ad satisfaciendum; sed tantum aiebat diuinum suppositum interuenisse ad roborandam naturam, ut posset pati. Hoc Bellarminus ostendit, cum veritate Catholica, & sensu Patrum, ac Scripturarum oraculis non coherere. Ut quid enim copulari oportuit humanitati diuinam personam, si sola humanitas satisfactiones nostras elicit; Diuinitate eiusque suppositualitate, non nisi per modum sustentantis ad patiendum interueniente, quo pacto absque vnione interuenire poterat? Omnino itaque persona diuina, habuit se in hoc negotio ad modum principij aliquomodo: sique contulit actibus Christi infinitam dignitatem, quam nullae pure creatae perfectiones Christi, conferre poterant: Inter has tamen pure creatas Christi perfectiones, non recenseo vnionem hypostaticam, tamen est ens pure creatum: quia cum sit essentialiter nexus diuinæ Personae cum humanitate, & illius veluti via ad humanitatem, non numeratur ut aliquid à diuina Persona seu iunctum. Sicut causalitates, non faciunt numerum cum causis quatum sunt influxus, etiam si distinctio aliqua à parte rei inter causam & causalitatem intercedat. Illa igitur Christi perfectio à qua derivatur valor operum de quo agimus, necess-

se est vt assignetur ex parte personæ diuinæ, ex Verbi personalitate & Deitate constitutæ, ac per vnionem hypostaticam vinculatæ nostro nihilo; illi, inquam, substantiæ humanæ, cuius feros sunt actiones de quibus agimus.

Cum autem necesse sit, valorem operum Christi derivari ex respectu aliquo eorum ad prædictam increatam Christi perfectionem; isque respectus possit multiplex assignari; videndum est cuiam par sit adscribere radicem quam inquirimus. Primus respectus operum humanitatis Christi ad Verbum humanitati illi coniunctum, esse potest in ratione principij effectiui Nam Verbum, sin minus ratione suppositiuitatis, at saltem ratione Deitatis, cum humanitate coëssiebat actus Christi. Tertius respectus esse potest, ad suppositiuitatem diuinam tanquam ad terminum substantialem naturæ à qua immediatè profleuebant Christi opera. Quartus denique respectus esse potest, tanquam ad formam extrinsecam, immediatè quidem humanitati, sed tamen suo quoque modo actibus eius aduenientem, eosque veluti perfundentem. Totidem ergo assignari possunt sententiæ, de radice valoris in Christi actus à diuina persona derivati.

Non in ratione obiecti, aut principij purè effectiui.

56. Verum prima & secunda sententia, procul ablegandæ sunt. Ac primùm prima, quæ petit hanc radicem ex persona diuinam, tanquam ex obiecto, manifestè vna est quoad pleræque Christi actiones tendentes in alius obiectum quam in Verbi personam. Sed neque satisfacit pro illis Christi actionibus, quæ proximè & immediatè tendebant in diuinam Verbi personam. Nam vt sæpè superius tactum est, hic non agimus nisi de illo valore qui infinitus esse potest, & dimanat à causa actus extrinsecæ, cuiusmodi non est obiectum, quod cum circumstantijs est mensura valoris interni, seu potius moralis bonitatis actuum. Itaque opera pleræque nostra, quæ in Deum tendunt immediatè tanquam in obiectum, vt adoratio; hauriunt quidem ab obiecto illo suo bonitatem extrinsecam, non tamen valorem infinitum, qualis est is cuius nunc radicem in Christi operibus venamus. Similitertque oblatio, qua Deipara, vel Sanctus Simeon. Christum Patri exhibuerunt, etiam si habuit pro obiecto diuinam personam, & infiniti pretij, non fuit tamen infinitè digna, sed tantum fuit finiti valoris. Nimirum quia res oblata, & quodcunque obiectum, non communicat totam dignitatem suam actioni à qua attingitur, sed tantum promissa affectus boni quo attingitur ab operante; quia sub alia vltiore sua perfectione secundum quam affectus operantis non est obiecto commensus, obiectum censeferi non iniuria potest munere obiecti non fungi; cum sub ea ratione non attingatur formaliter, sed tantum quoad paucos quasi gradus diligibilitatis obiectiue, gradibus operationis commensuros. Est, materialiter qua est simplex entitas, necesse sic attingi totum. Illa item sententia quæ radicem valoris Christi operum petit ex persona nudè prout operante physice, admitti non potest, præsertim in sensu in quo à quibuldam videtur accipi; nempe, ita vt suppositiuitas Verbi, actiones Christi sit operata. In veriore namque sententia philosophica, suppositiuitas non est actiua, sed est merus terminus ac veluti lembus naturæ; ideoque vulgare effatum Aristoteli falsò affectum, actiones sunt suppositorum, passim ita exponitur, vt sensus sit, actiones non esse suppositorum electiue, sed denominatiue tantum, vt rectè monuit Durandus in 3. d. 1. q. 2. num. 8. & 9. & fusè Suares d. 34. Metaph. 5. l. 7. à num. 10. Hanc ob

causam, actiones extrinsecæ Dai, quia non à suppositiuitate sed à natura efficiuntur, sunt toti Trinitati communes, quamuis quia suppositiuitas exigitur ad rei constitutionem, priusque est rem esse in se completè, quam extra se aliquid efficere, verissimum sit, suppositiuitatem non se habere merè per accidens ad actionem à natura profluentem, sed se habere vt conditionem prærequisitam; quod non sufficit, vt intelligamus aduenisse operibus Christi dignitatem infinitam; alioquin sequeretur omnes Dei actiones extrinsecas, v. g. productionem muscæ à Deo manantes, esse dignitatis infinitæ, quod est absurdum. Nemo enim productionem illam muscæ, conulerit quoad valorem cum minima actione Christi Domini. Alia ergo connexio suppositi diuini, & operum humanitatis Christi, assignanda est quam purè effectiua, vt ei radicem tantæ dignitatis, quantum Christi opera obtinent, adscribamus.

Sed in ratione moraliter informantis actiones Christi ac perfundentis diuino vnguine.

57. Postremæ duæ sententiæ proposiæ, confluendæ sunt in vnā, qua vera radix valoris quam quærimus contineatur. Cum enim dicitur, diuinam Verbi suppositiuitatem dignificare actus Christi, eò quod sit substantialis terminus humanitatis assumptæ, non est sensus, quod diuina suppositiuitas præcisè qua talis, & absque vilo nexu cum operibus humanitatis, dignificet eas: Id enim falsum esset; nam si nullo modo cum eis connectitur, est illis planè extranea, atque adeò non potest eis conciliare dignitatem. Sensus igitur est, Verbi diuini suppositiuitatem, informare aliquo modo (tametsi extrinsecè tantum, & operationes humanitatis Christi, & secundum æstimationem prudentem conferre illis pretium longè maximum, supra quam ex principijs earum intrinsecis dimanaret. Et quamuis diuina Verbi suppositiuitas quæ talis, ac prout potest quod, quomodo præcindi à Deitate, non sit infinita, nisi in certo genere, quod rectè contra aliquos id quoque negantes, statuit Suares l. 3. de Trinit. cap. 1. 2. n. 7. Tamen & ea infinitas in ratione personæ, quantumvis sola esset, sufficiens esse posset ad fundendam radicem valoris quam quærimus, & infinitas simpliciter, quæ citra controuersiam est in Deitate personis diuinis identificata, idem citra omne ambiguum præstat sufficiens. Impossibile quippe est, humanitatem iungi hypostaticè Verbo, quin eo ipso materialiter & identicè iungatur Deitati & ab ea efficiatur quicquid humanitati inest, diuino illo balsamo, eiusque redolentissima fragrantia, ad omnia humanitati inexistencia se diffundente. Vnde quia actiones Christi immanentes, inhererebant naturæ humanæ iunctæ cum Verbo, merito censebantur Diuinitate imbutæ & quasi perfusæ, moraliter rem æstimando; indeque trahebant dignitatem infinitam: quæ per redundantiā quandam ob moralem nexum, vel potius identitatem internarum & externarum actionum eiusdem suppositi, refundebatur & quasi exundabat in actus externos & imperatos, bonos moraliter, qui soli bonitatis huius extrinsecæ ac dignificationis capaces sunt. Illustrare id possumus, exemplo actionum viri iusti sanctitate creata colluentis. Sicut enim actio supernaturalis, quæ in peccatore non esset meritoria, in homine iusto, propter conditionem personæ eiusque sanctitatem est meritoria; non quidem ob physicum influxum sanctitatis creatæ in eam actionem, sed quia actioes hominis moraliter bonæ, secundum prudentem æstimationem perfunduntur eius sanctitate, & illius fragrantia imbuuntur; Ita actiones Christi Domini, trahebant à sanctitate increata adiuncta humanitati, cui inhererebant, valorem & dignificationem, quatenus quodam

dammodò efficebantur per diuinam supposititalitatem, & redolebant ex adiunctione ad eam.

Adiunctionem porro illam, quæ accipias de vnione physica ad Verbi hypostasim, quæ impossibilis est. Actiones enim cum sint accidentia, sunt incapaces vnionis supposititalis, vt optimè obseruauit S. Damasc. 3. fidei cap. 14. *sub finem*, refellens vnionem hypostatice cum voluntatis creatæ Christi, cum voluntate increata; itemque volitionis creatæ cum diuina. Accipienda ergo est ea quam dixi adiunctio, de vnione secundum prædictam æstimationem. Verè enim actio manans à natura humana diuinitus suppositata, & eidem inherens, coniungitur moraliter supposito diuino ac Deitati Verbo Dei identificatæ; estque aliquid non humanitatis tantum quam afficit, sed & Verbi: vnde non potest non redolere Verbi fragrantiam, indeque valorem & dignitatem haurire.

Neque tamen omnes Christi actiones dictæ Theandricæ, iuxta Patres.

18. Sant quibus videatur id significasse S. Dionysius epist. 4. quæ est ad Caium, vbi Christum Deum & hominem, supra hominem quæ hominis sunt gessisse affirmat; & neque diuina vt Deum, neque humana vt hominem perfecisse, sed eliciisse nouam quandam, ac inuitatam ex Diuinitate & humanitate permissam operationem quem S. Damascenus allegato loco D. Dionysij 3. fidei cap. 19. passimque Græci Patres, vocant *theandricam*. Reuera tamen S. Dionysius & Græci Patres prædicti, aliud spectarunt cum Christi operationes vocarent Theandricas. Neque enim omnes Christi operationes (tamen si ita prima fronte velle videretur S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 19.) theandricas nominant, cum tamen omnes Christi operationes morales, & vniuersæ fragrantissimo quovincta est Christi Domini humanitas, perfundantur. Appellant ergo operationes theandricas, illas quæ ita exercebantur per humanitatem, vt tamen aliquid in eis micaret, exhibens interuenientem Dei manum atque potentiam. Non habeo quomodo melius, & aptius id explicem, quam si verba proferam quorundam Patrum id versantium.

Anastasius Sinaita cap. 1. *id est* [Theandricam, hoc est, Deo hominique consonam, & aptius id explicem, quam si verba proferam quorundam Patrum id versantium.]

19. Sophronius in epistola ad Sergium Constantinopolitanum, quæ refertur in 6 Synodo act. 1. 1. perfatus se in duplici Christi natura, vnâ subsistentiam, & plures vnus Christi operationes agnoscere, addit de operationibus [Omnes eius & voces & operationes credimus, licet quædam sint Deo decibiles, quædam verò ita rursus humanæ, quædam verò medium quandam ordinem obtineant, tanquam habentes in hoc, ipso Deo dignum quid & humanum. Huius verò adscriptio esse virtutem etiam illam, qua dicitur noua & Dei vnitas operatio, non vnâ existentem, sed diuersi generis ac differentem, quam ex Arcapago à Paulo egregio diuinitus capere, Deo vocatus, asseruit Dionysius, vpotè Deo decibile in hoc ipso & humanum habentem, perque abactem atque compositum *improprie* operationem vnus cuiusque substantiæ atque nature.

Insinuat Damasc. orat. quomodo ad imaginem Dei facti sumus, in fine, allegato D. Dionysio, & pul-

chra similitudine exposito. [Vtraque in Christo natura cum vtriusque communionem, ea & volebat & agebat omnia, quæ propria ei erant, cum humana eius tum voluntas, tum agendi vis diuino ipsius imperio, & actioni ministrum se præberet. Vt enim per eius corporis actionem & functionem, diuina eiusdem actio munereungebatur (tenue enim manu puellæ manum, eique dixit puella surge, & tactu à Verbo diuina vis agendi puellæ vitam restituit.) Sic humana opus voluntate diuina eius voluntas agebat. Cum enim voluit, diuinitus miraculum operatus est: & cum humana voluntate voluit, manum portexit, & dixit, surge. Atque vt vno verbo finiam, omnia quæ humana voluntate voluit, & egit, mundo fuerunt salutaria. Neque enim qua ex parte Deus erat, ea quæ Deum attingebant, operabatur: quippe cum non solius Dei tactu, aut manuum dilatactione miracula ederet, nec quæ homo erat, res quæ ad homines pertinebant gerebat: Non enim solius hominis supplicia salutem mundo attulerunt; sed cum Deus esset, homo factus est, nouamque quandam & inauditam rem Dei & viri communem edidit: diuinam quidem, sed quæ humanæ operaretur: humanam, sed quæ diuinæ ministraret, atque pareret; quæque Diuinitatis sibi coniunctæ signa præ se ferret. Vt enim ignis & ferri diuersa sunt munera, & actiones; Neque enim ignis secatur, sed incendit & illuminat, ex vi agendi quam ei natura attribuit: & rursus ferrum non incendit, sed secatur, & nigrum est: cum autem ea coniuncta & copulata fuerint, coniunctæ iam non distinctæ, suum munus vtrumque exequitur. Simul enim & sectio & incendium existit, ferroque ignis cum intendit, tum illuminat, cum interim non vna sit naturalis vis agendi, sed duæ, vna ignis, qua vrit: altera, quam ferro natura dedit, diuidendi, & vtriusque sua est affectio: eius, qua ignis præditus est, incendium: eius quæ ferro data est, diuisio. Quin etiam & ea quæ ad vrendum pertinet, diuidere, & ea quæ ad secandum valet, incendere potest:) Sic in Domino nostro Iesu Christo, vtraque natura, ea quæ ad se propriè pertinent, altera adiutricæ & sociæ exequitur; cum interea nec vna duæ sint, nec duarum sit vna effectio, & officium: sed humanæ eius naturæ sua sponte obedire & seruire diuino imperio & voluntati, suaque voluntate manum porrigere, & puellam tangere, iussu & imperio Diuinitatis, quæ puellam tactu excitabat. Ita humanæ actionis finis in libera manus dilatione, & tactu positus erat, diuinæ autem in puellæ exitatione. Quo circa non dixit magnus Dionysius, vnâ Dei hominisque actionem, sed absolutè nouam & inuitatam Vtraque enim inuitata erat & diuina atque humana. Neque enim numerum expressit his verbis, sed modum inuitatum.]

60. Tandem egregiè planè S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 18. & 19. verbis illis. [Duæ itaque in Christo voluntates sunt. Vult autem etiam secundum vtramque voluntatem, & agit secundum vtramque actionem, vnus idemque Deus homo: non seorsim in Deum, & in hominem seorsim diuisus, sed vnus citra partitionem existens, idem Deus & homo, seu quod idem dictu est, Deus & vir. Qua de causa qui Theandricam, hoc est, à Deo & homine simul proficiscentem actionem dixit, confusionem naturalibus actionibus non induxit; sed earum summam & arctissimam vnionem, quodque humana actio Deificata sit, ostendit. Quemadmodum enim in Christo per vnionem humana natura Deificata est; sic sanè etiam voluntas & actio iuxta, Deificata est. Quapropter etiam ipso prodigia edente, cum diuinis actibus humani coniungebantur, & ex humanis actibus, sermonis puræ & tactus aliorumque huiusmodi, diuina signa procedebant. Quemadmodum ferri acuti, igniti, secantis, & vrentis, in eodem & sectio cum vsione fit, & vsio à sectione separari non potest: & ipse hic actionum concursus, vnitatem ipsius,

non quidem quoad naturam, sed quoad unionem cō-
ciliat. Qui itaque Theandricam seu Dei virilem actio-
nem dixit, is quidem pronuntiatione unitatis numero
facta, duas actiones coitione vnum esse, neque re vera
à se invicem discretas esse declaravit: Cum autem Dei
virilem appellavit, divinam videlicet & virilem, diffe-
rentiam actionum quam naturæ etiam post unionem
habent, demonstravit.]

Itaque actio Theandrica dicitur, quæ divinè hu-
mana est; hoc est quæ ita prodit ab homine, & ita per
humanitatem exercetur, ut tamen deponat divinam
manum interuenire in ea per humanitatem profun-
denda. Sic ambulare super aquas, est actio Theandrica,
quia ambulare hominis est; dare autem aquis solidi-
tatem ne cederent prementi, diuinum opus fuit. Nec
huiusmodi actiones Theandricas damnat Quintianus
Africanus epistola ad Petrum Fullonem Anathemate,
cum Dei virilitatem ex hoc mysterio ablegat. Specta-
uit enim dumtaxat, sensum Eutycharum naturas con-
fundentem; in quo sensu hæreticos Severianos Euty-
cheris propaginem, abusus fuisse operationis Theandri-
cæ nomine ad vnam Christi naturam inuicendam, affir-
mat suprà Anastasius.

*Difficultates contra propositam valoris infiniti in
Christi operibus radicem.*

61. Habemus ergo veram radicem valoris operum
Christi satisfactoriorum sitam esse in connexionem ope-
rum Christi cum diuina suppositiuitate, & Deitate ei
identificata, non tanquam obiecto, vel principio purè
eff. Actus, sed tanquam termino immediato ac media-
to humanæ naturæ cui inexistunt, per quem terminum
tanquam per extrinsecam formam imbuuntur ac per-
funduntur quodammodo, ita ut non possint non redo-
lere eius fragrantiam. Nec quæ in contrarium virgeri
possunt, radicem valoris operum Christi à nobis pro-
positam conuellunt. Cu usmodi id id quod aliqui opo-
nunt, hinc sequi omnia Christi opera esse æquè dig-
na, cum omnia sint æquè humanitati Christi conun-
cta, & æquè perfundantur Deitate. Item secundò, quod
hinc sequi videatur, nostros bonos actus honestari, &
valorem accipere ex adiunctione, ad gratiam sanctifi-
cantem creatam, vnicuique nostrum debite dispositio
inditam; & quidem maiorem haurire valorem quo
plus sanctitatis inest personæ in qua actio recipitur. Si
enim dignitas aliqua operi aduenit ex suppositi dig-
nitate, necessarium quoque erit crescere dignitate sup-
positi per vberiore gratiam, crescere quoque dig-
nitatem & valorem actus. Tandem tertio, quod hinc
sequatur, malos actus hominis peccatoris teriores
effici, quo persona nequior erit? & è contrario
quoque, actus bonos à peccatore elicitos inquinari ex
circumstantia personæ nequam; ac proinde omnia
peccatorum opera esse peccata; quæ videtur fuliginosa,
& reproba doctrina, ut traditur cum de gratia &
de infidelitate.

*Expediuntur, admissio equali valore extrinseco in
omnibus Christi actibus.*

62. Nego ista esse efficacia, & radicem valoris ope-
rum Christi à nobis propositam labefactare. Ac pri-
mum quod primò obieciatur, nequaquam abur-
dum est, sed verum & admittendum. Aequalitas enim
dignitatis & valoris quem in quibusvis Christi ope-
ribus bonis ac liberis, consideramus, cum non sit valo-
ris intrinseci, & ex obiecto ac circumstantiis inæqua-
liter applicabilibus ducti, sed extrinseci & petiti ex sola
dignitate personæ, quæ vna est, & æqualiter ad qualis
operationes interuenit; merito agnoscenda est in qui-
busvis Christi operibus. Et quamvis mensura valoris
illius quem aliqui *physicum* appellant, & ex obiecto ac

circumstantiis inæqualibus, vel inæqualiter adhi-
bitis dicitur, possit esse inæqualis in varijs Christi
operibus, prout in hoc illudve obiectum sub his
alijsve prædictis circumstantiis ferebantur, quæ ratio-
ne Durandus in 3.d. 18.q.3. & Scotus in 4.d. 1.q.3.
art. 5. agnoscunt, Christum per passionem plus metuis-
se, quam per alia opera. Attigi iam supra, duplicem
hunc operum valorem ex Gabriele in 3.d. 19.q. vnica
litera B. Possumusque fortassis in eandem sententiam
adducere Capreolum in 3.d. 18.q. vnica art. 3. ad 5. Sco-
ti, ubi distinguit in actibus Christi, bonitatem intrin-
secam & absolutam, à respectiva. Nec enim occurrit
quid possit aliud esse bonitas respectiva apud Capreo-
lum, quam ea quæ hic à nobis vocatur extrinseca, &
exurgens ex circumstantia personæ: Vnde fit ut actus
Christi potius idoneitate ad proficiendum infirmis,
quo pacto suam illam bonitatem extrinsecam inter-
pretatur Capreolus.

*Incremento valoris, pro auctiore persona
dignitate.*

63. Honestatio operis ex personæ operantis dig-
nitate, & maior ex dignitate maiori, de qua erat argumen-
tum secundum, æquè admittenda est. Dignitas enim
& valor operis, non pendet tantum ex specificatione
& honestate actus, sed etiam ex conditione personæ
operantis; quæ cum sit vna ex circumstantiis actus,
non potest non conferre ad eius pretium. Quod liqui-
dò cernitur in dispositione vltima ad gratiam sanctifi-
cantem, quæ proutquam aduenit gratia sanctificans
qua persona operans reddatur Deo accepta, non po-
test condigne quicquam mereri. Efficitur autem me-
ritoria vitæ æternæ, cum primum aduenit sanctitas
personæ. Quod si sanctitas personæ redundat in actio-
nem, eamque efficit retiosam & dignam, perspicuum
senè videtur, maiorem personæ sanctitatem, maioris
dignitatis fontem esse: nam ut se habet simpliciter ad
simpliciter, ita magis ad magis. Aequissimum itaque
videtur, & diuinæ providentiæ ac æstimationi pru-
dentissimæ, quæ de actionibus nostris pronuntiat, val-
de accommodatum, ut opus hominis amicitioris ac me-
ritioris acceptius habeat & gratius. Sicut quo per-
sona intercedens ac deprecans est dignior & altior, eo
facilius exorat quod deposcit. Laudauit in hac rem
graues DD. Valentiam, Suarezem, Albertinum, in pri-
misque S. Thomam, agens de bonitate formali in Mo-
rali dist. 4. num. 183. Repugnant verò Angelus & Vas-
quez, ibidem prolari: sed nihil adducunt in quo dis-
soluendo sit multum nobis laborandum: cum videan-
tur laborare confusione dignitatis extrinsecæ cum va-
lore intrinseco siue bonitate completè sumta, quæ ta-
men longè differunt. Non ergo ex eo quoddam admitta-
mus, sanctitatem auctiorem promouere extrinsecam
operis dignitatem, inferre licet, (quod tamen Vasquez
facit,) minimum opus bonum viri sanctissimi, præ-
cellere simpliciter quocumque operi viri minus san-
cti. Hoc, inquam, ex sententia proposita non sequi-
tur. Neque enim valor operis completè sumptus, ac
integratus ex dignitate actus intrinsecæ & extrinsecæ
admetiendus Arithmetice est sanctitati & dignitati
personæ, cum ea dignitas, non sit tota honestas & pre-
tiositas actus boni. Admetiendus ergo est & ad con-
ditionem personæ, pensatis simul alijs operis boni ac
digni donibus, quæ nunquam ita decrescunt in opere
puri viatoris, ut absorbeantur per valorem derivabi-
lem ex sola sanctitate creata alterius operantis: ex qua
resultat dignitas operis adiunctis omnibus ad illud in-
teruenientibus, non autem pro solis gradibus sanctita-
tis efficientis personam. Itaque ex sententia proposita,
licet tantum inferre, personam digniorem, si cetera
sint paria, edere opera digniora & pretiosiora; quod
est

et verissimum: Non tamen inferri debet quod gradibus auctor est personae sanctitas, atque adeo etiam dignitas extrinseca, totidem gradibus crescere operis ab ea profusa dignitatem simpliciter dictam, atque valorem absolutum & completum sumptum, dimisso respectu ad cetera adiecta operis, & praesertim ad obiectum. Hinc quoque retunditur alter Vaqueus insulatus. At enim incredibile esse, hominem antea magis iustum, sed segnius se gerentem homine minus iusto, plus mereri sic se gerentem, tantum ratione pristinae sanctitatis: quasi Deus eam dumtaxat attendat, & non etiam opus praesens, ac conatum, & affectum quo exerceatur. Hoc faceret incredibile esse; sed nego ex sententia proposita sequi; quia iuxta eum Deus in dignitate operis taxanda, non spectat operantis dignitatem absolutam à reliquis adiunctis operationis, sed ad omnes simul attendit. Unde qui impensius laborat, dignitatem elicit operationem, quantumcumque dignitas extrinseca, (quae sola meretur operi non conferret, si sola spectaretur, auctorior foret in opere iustioris hominis, segnius elicit.

De persona pravitatis, similiter se habeat ad bona & mala eius opera.

64. Fixum igitur esto, personae sanctitatem conciliare operi valorem: ac si de solo valore extrinseco agatur, ceteris paribus eo maiorem conciliare, quo perior sanctior est: quod in secundo argumento propositum, inferrebatur tanquam absurdum; sed non recte. Ut neque bene in argumento tertio inferrebat tanquam incummodum, quod indidem sequi videatur, actus peccatoris quo nequior ipse est ac terrior, esse terriores ac indigniores. Hoc agendo de extrinseca indignitate, proportionaliter respondente dignitati extrinseca de qua haecenus, non puto esse respondendum. Militat enim proportionalis ratio: quia sicut actus boni adveniunt personae sanctae, sanctificatur adhuc; ita aequum est, ut actus pravi missi intra eorum personae nequam, inferreant adhuc, virtutem sententiae illius & cloacae contribuant. An vero è contrario actus boni prodeunt personae peccatore detestentur aliquatenus à malitia operantis, dubitari non immerito potest; cum & eadem ratio hic quoque vigere videatur, & Isaia 66. dicitur, Iudeos peccatores afferentes sacrificia, perinde fuisse Deo acceptos ac si canem excerebrassent, nequitia personae refusa quadantenus in opus eius ceteroqui bonum. E contrario tamen, quod opus bonum à persona nequam prodeat, nonnihil plus admirabilitatis habet: tanquam si ex arbore amarissima, suavissimus fructus existeret, quod gratiam & gustum fructus attingeret. Nec sane videtur pravitatis operantis esse villo modo circumstantia operis boni, quamvis sanctitatem personae admissimus esse circumstantiam (quis) respectu boni operis; & nequitiam respectu operis mali; quia utraque illa operatio bellè respondet talibus operationis conditionibus, estque idonea eadem materia, non item opus moraliter bonum respectu dehonorationis à nequitia operantis refundendae; quia si persona exhibens bonum magis amatur quo melior est, & gratiam muneri conciliat maiorem, non sequitur personam malam exhibentem opus bonum, deterere eius bonitatem, ad quam malitia personae se habet plane per accidens, sicut & bonitas personae ad malitiam actus. Res videri potest utrimque agitabilis. Si tamen prout responsonis pars quia expeditior attrideat, quae scilicet admittit, opus ex se bonum inquinari ex operantis scelerate; negandum est, eam labem quae non est nisi extrinseca, & refusa ex indignitate operantis, esse circumferendum moralem simpliciter dictam, siue malitiam, quae non resultat nisi ex appositione obiecti, aut circumstantiarum prohibitarum, cuiusmodi non est

indignitas personae. Nemo enim tametsi inquinatissimus vetatur bene agere.

Lis de principio quod satisfactionum Christi, diiudicata ex dictis.

65. Et haecenus de radice dignitatis extrinsecae operum Christi satisfactoriorum, & illius externi valoris quem interno contra distinximus. Monstratum enim sufficienter est, eam radicem aliam non esse, quam quod opera Christi essent opera suppositi infinite digni; quippe constituti per Deitatem infinite sanctam, quae veluti perfundeantur actiones prodeuntes ab humanitate tali supposito terminata. Hinc diiudicanda est lis quae agitur inter Vaqueum 3. p. d. 8. c. 2. affirmantem, humanitatem Christi Deitate sanctificatam, esse principium quod operum Christi satisfactoriorum; idem autem suppositum non nisi remotè & per idiomatum communicationem idem praestare, & inter Aluarem disp. 5. concl. 3. fusè id impugnantem, & contendentem, humanitatem non esse nisi principium quod, diuinam autem Verbi personam, esse principium quod, quia actiones sunt suppositorum. Ergo actiones quibus Christus pro nobis satisfecit, prodibant à diuino supposito efficienter, tanquam à principio quod. Sicut in nobis gratia sanctificans inungens humanitatem, ipsaque humanitas se inuncta non sunt principium quod operum nostrorum meritiorum, sed tantum principium quod suppositum nostrum operatur. Eodem igitur modo se habuit humanitas in Christo, etiam si spectetur ut delibuta unguine Deitatis. Vnde Patres, condignitatem satisfactionis Christi non desumunt ex humanitate delibuta, sed ex Verbo infinito per humanitatem operante. Nam suppositum, & in Deo, & in nobis est quod mouet & applicat naturam ad operandum, atque adeo est id cui per se conuenit operari. Vnde sicut Christus dicitur passus & mortuus pro nobis, non autem humanitas; ita non humanitas, sed suppositum, dicendum est pro nobis satisfecisse condignè, & ex iustitia, Deo laeso: alioqui non plus aliter de concurrisset Verbum ad satisfactiones Christi, quam humanitas eius ad creationem vniuersi. Quid quod operationes Christi, si defuisset gratia habitualis, quantumcumque humanitas perfunderetur Deitate, non fuissent supernaturales, atque adeo neque meritoriae condignè? Non igitur humanitas Deitate perfusa, dici potest principium quod satisfactionum Christi pro nobis.

66. At, ex dictis diiudicari facile posse hanc litem. Monstravi enim suppositum quod suppositum, non interuenire efficienter ad operationes naturae, sed tantum ad modum conditionis praerequisitae, quatenus prius est rem esse in se perfectè & completè constitutam, quod habet formaliter per supposititalitatem, quam operationes profundere. Itaque rectè à Vaqueo constitutum est, satisfactionem nostram valorem non esse à supposititalitate tanquam ab operante: esse verò à natura prout delibuta vnguento Deitatis, interuentu supposititalitatis tanquam termini naturam illam completis, eique conuenientis Deitatem. Quia tamen dignificatio operum est à Deitate prout identificata supposito terminanti naturam cui operationes illae inhaerent, atque adeo Deitas habet se per modum formae moralis ad eas prout satisfactorias, admittendum non est, supposititalitatem cum actionibus prout dignis & ad satisfaciendum idoneis, connecti per solam communicationem idiomatum, & se habere tantum eo modo quo humanitas Christi ad creationem, non modo ipsa anteriorem (cum qua reuera non conterritur,) sed posteriorem assumptione humanitatis per Verbum: quia in ijs quae vni Christi naturae tribuuntur per meram communicationem idiomatum, altera se habet merè communicanter, quod hic locum non habet.

habet: sed Deitas habet se ad modum formæ dignificantis, ac perfundentis non modò humanitatem, sed etiam operationes quas recipit. His rite perspectis concidunt vniuersa quæ ex Aluare proponebantur. Falsò enim assumit supposititalitatem esse actiua, & suppositum quò tale influere in actionem naturæ, siue in nobis, siue in Christo, plusquam per extrinsecam denominationem, quod attinet ad efficientiam physicam. Perperam quoque actiones Christi satisfactorias, cum humanitate per Deitatem delibata comparatas, æquiparabat actionibus æternis Dei, comparatis cum humanitatis Christi, inter quæ duo, est patens discrimen ut supra diximus. Tandemque nullo inte contendit, supernaturalitatem operum Christi, derivatam esse ex gratia eius habituali; ita ut quantum humanitas Christi operans delibata fuisset Deitate, tamen operationes Christi caritativæ fuissent valore satisfactorio & supernaturalitate, si Christus expers fuisset gratiæ habitualis. Hoc nulla ratione est verisimile. Sanctificato enim humanitatis Christi, atque adeò etiam operationum eius, multo magis ex Deitate, quæ est gratia substantialis, quam ex gratia sanctificante creata, oriri potuit.

Infinitas valoris in Christi satisfactione, stabilitur.

67. Ex omnibus quæ hæcenus constituta sunt, facile erit inferre, quantitatem immensitatis valoris operum Christi satisfactoriorum, ad quam venandam pertinet ratiocinationum anfractus expositi sumus. Assumptum enim probandum, satisfactionem Christi excedere iniuriam Deo per nos irrogatam; eo quod hæc finita sit, satisfactio autem Christi, sit infinita. Hanc infinitatem ut asseruerimus, de radice valoris operum Christi agendum fuit. Cum ergo de radice prædicta constet, clarè nunc probatur, valorem satisfactionum Christi esse infinitum: quia persona infinite digna, afficit bonas operationes suas dignitate extrinseca infinita. Certum enim est, respectum ad personam operantem, multum conferre ad dignitatem & valorem extrinsecum operis; quandoquidem persona operans est veluti forma actionis suæ, ac proinde eam dignam & æstimabilem reddit. Ergo si persona sit infinite dignitatis, qualis utique est persona Christi, non videtur dubium, quin dignitatem infinitam actibus suis bonis conciliet. Qua in re pensandum est discrimen latum inter actus nostros tendentes in personam infinitam, & actus à persona ipsa infinita procedentes. Nam quia nos sumus talis obiecto prorsus extrinseci, & obiectum non se communicat actui nisi secundum rendentiam operantis, & actionis habitudinem; propterea sicut habitudo actionis ad obiectum infinitum, finita est; ita quoque ipsa actio nostra, est omnimodis finita simpliciter. At actiones à persona infinita procedentes, intimè connectuntur cum persona à qua procedunt, (quippe principio ipsarum,) quàm nostræ actiones cum obiecto illis extrinseco. Quare cum prodeant à tali persona adæquatè spectata, non possunt non perfundi tota eius dignitate, quæ infinita est; atque adeò infinite dignas reddit operationes.

68. Erant verò hæc liquidiora si ex duabus rationibus moralibus quæ dignitatem operum Christi indissociabiliter integrant, videlicet meriti & satisfactionis, in solam rationem satisfactionis defigamus, seposita ratione meriti, quæ huic loco necessaria non est. Certum itaque esse videtur, rationem satisfactionis multum crescere aut decrescere, pro dignitate personæ satisfaciens; quamvis è contrario iniuria pro dignitate personæ ipsam inferentis, decrescat, euadatque tenuior. Vtrumque manifestum est ex vulgaribus exemplis. Princeps enim si plebeium quempiam percussisset, multo minorem iniuria censetur intulisse, quàm

si alius plebeius idem præstitisset: quamvis ob peculiatem personæ altioris conditionem, quam magis deducit sic se gerere, possit contingere ut decrescat per eam eminentiam iniuria, crescat culpa. Sic enim si Episcopus, quem iuxta Apostolum oportet esse non perculsorem, immerito in vilis alicuius personæ tergum feriret, culpa esset maior ratione dignitatis Episcopalis; ex cuius tamen eminentia decresceret iniuria illata vili personæ. Ad eum igitur modum decrescit iniuria pro auctiore dignitate personæ à qua iniuria derivatur. At è contrario satisfactio, crescit quo personæ satisfaciens dignior est atque sublimior: quia opus satisfactorium quod & operosum est, & cum satisfaciens subiectione coniunctum, eo magis idoneum redditur ad iniuriæ absterisionem, quo persona sic se demittens, altior ac sublimior dignitatis gradum occupat. Arqui persona Christi est infinite dignitatis. Quod tamen indubitatum est, placet tamen illustrare insigni ratiocinatione Richardi Victorini l. 2. de Emanu. cap. 1. §. [Attendite (inquit) diligenter & considerate vehementer; tanta persona quàm sit sublimis, quàm sit humilis, cuius sit potestatis, quanta compassio. Cuius quæso sublimitatis, quanta inquam potestatis, persona in qua nobiscum Deus, persona cuius imperium super humerum eius? Persona inquam cuius imperium non in multis millibus subiectionum; non in multitudine innumerabili exercituum; sed totum super humerum proprium; Cuius itidem humilitatis quanta obsecro compassionis, quæ sublimitatis suæ oblita, quæ potestatis suæ maiestate dissimulata, butyrum & mei comedendo, propter nos ad participationem muscarum descendit, & tam malorum quàm bonorum nostrorum experientiam sponte suscepit. Quid nobis facere non possit persona in qua Deus sit, imo persona quæ Deus nobiscum sit? Quid pro nobis, quod ad salutem nostram spectet. facere nolit, qui ad passionem nostras ex sola compassione descendit? Ecce in his habes quanta vel qualis persona hæc sit, quæ potestate prædita, & ad compassionem prona, suis fidelibus prodesse, & efficaciter possit, & indubitanter velit.]

Persona igitur Christi, eum infinite digna esset, omnino debuit satisfactiones quas elicit, dignitate satisfactoria infinita perfundere. Quod agnoscunt manifestissime S. Thomas quodl. 2. art. 2. & opusc. 3. p. 7. Aureolus in 3. d. 20 q. 1. art. vnic. Vega lib. 7. in Tüd. cap. 8. & q. Mendota quodl. 10. Scholast. num. 4. Suarez t. 1. 3. p. d. 4. §. 4. Ragula 3. p. d. 1. §. 1. Albertinus 1. princ. compl. coroll. 18. num. 9. & 10. qui alios tum Scholasticos tum Patres huic veritati astipulatos proferunt. Nec omittendus qui id diserte tradidisse videtur Clemens 6. in extrau. *Vnigenitus*, de penitentis & remissionibus.

Difficultates in contrarium.

69. Sed erumpunt contra hanc sententiam examina difficultatum. Imprimis quæ sequi ex ea videtur; Christum Dominum satisfaciendo pro nobis, obliterando iniuriam Deo irrogatam, nobisque gratiam & gloriam promerendo, eliciuisse opera quæ Deo æquè placerent ac ipsa increata Dei bonitas, quandoquidem ei placebant infinite. Ad hæc secundo, quomodo potuit valor operum Christi esse infinitus, si non differt ab illorum operum entitate, quæ utique finita est? Præterea tertio iuxta nos, meruerit Christus infinitum præmium quale tamen non est cõsecutus; ex qua sequitur mercedem operatij manere apud Deum, non modò vique manere, sed in æternum. Imo videtur impossibile esse, ut Deus æquale præmium rependat tam multis Christi operibus infinite dignis. Quodnam enim esset infinitum illud præmium, quod operibus illis potest rependere? Nam ipse quidem Deus, in ratione præmij per

Ad quartam, de toto premio in unicum opus exhauriendo.

72. Quartum denique argumentum propositum, non difficile enodari potest, siue agatur de premio absolute aequali quod rependi possit Christi operibus; siue agatur de premio respectu adaequato, quod solum admittimus fuisse de facto retributum. Cum enim dicitur, premium infinitum, si quod dari diuinitus possit, exhauriendum fore in vnico Christi opere compensando, respondendum est, agendo de premio absolute aequali, premium illud fore actiones Patris & Spiritus sancti, carne nostra amictorum. Atqui vnico Christi actui, vnicus par actus alterius diuinae personae incarnata responderet adaequate, pluribus autem Christi actibus responderent plures actus alterius illius personae: nec verum est, vnum Christi actum, omnes vel etiam plures similes illius alterius diuini suppositi humanitati actiones exhausturum, ut falso in argumento supponitur: haud dubie quia cum Christi quilibet actus contineat infinitam dignitatem, videtur cuilibet tamen plurius alterius personae operum dignitati aequipollere, quia infinito non datur maius. Sed hoc principium, tamen recte habet quoad illud infinitum in quo excessus vnus supra alterum infinitum, inueneret eius fines sub ea ipsa ratione sub qua infinitum est; quo pacto plane repugnat vnum infinitum esse maius alio extensum; tamen quando excessus nullus tales fines in alterum infinitum deriuat, nihil verat vnum infinitum esse maius alio. Sic enim nihil verat vna quantitatem discretam infinitam, esse alia maiorem. Nam quis neget data infinitate hominum, fore plures digitos, aut oculos, aut pilos, quam homines; tamen & hominum & omnium illorum aliorum multitudo, supponeret infinita? Idem dici potest de duplici infinito gradu. Similiter ergo nihil est quod veret, vim meritoriam seu dignitatem infinitam, in pluribus illius personae actibus multiplicatam, esse maiorem quam in vnico Christi actu, quamvis infinite digno ac meritorio, contra Suarez t. 1. 3. p. d. 4. f. 4. ad secundum quoddam dubium §. *Dices quamuis*, & Praepositum q. 1. num. 40. Nihil item est quod veret, infinitam vim meritoriam vnus actus a Christo eliciti, exhauri per alterius diuinae personae incarnatae aequale opus; ita ut nihil ultra pro eo Christi actu deponi queat, ut iuste & ad aequalitatem remuneratum habeatur. Nihil denique verat plures Christi actus esse meritorios plusquam vnum, etiam meritorium infinite & ultra mensuram.

73. Iam agendo de premio respectu aequali quod de facto repensum est meritorijs Christi actibus, negandum est singulis quibusque Christi operibus suum scorsim premium respondisse. Omnes enim Christi actiones, vnum & idem premium indiuisibiliter meruerunt, nempe salutem nostram; Ita ut priores Christi actiones, ab ea Christi voluntate in qua initialiter sanctificati sumus, teste Apostolo, vsque ad ipsam mortis perfectionem voluntariam, in qua solutio illuc vsque cepta, consummationem accipit, vnicum premium acceperint, ex promissione Dei, & ex Christi intentione, qui iuxta pactum cum Deo initum, suas omnes actiones meritorias ad illud vnum premium indiuisibiliter ordinauit. Quod facile colligi potest ex varijs Scripturis, quibus redemptio nostra discrete tribuitur Christi morti seu passioni, & (quod verumque vno verbo complectitur,) sanguini: Ea siquidem voce ut plenius prosequitur Collins lib. 5. de sanguine Christi disp. 10. cap. 3. non intelligitur nuda substantia humoris illius primarij, sed vitae amissio consequens effusionem talis humoris. Alibi autem nostra salus atque redemptio, tribuitur simpliciter labori Christi, id

est sanctis operibus quorum tota Christi vita fuit facissima; & per se liquet ea opera Christi fuisse & dignissima quibus salus nostra rependeretur, & a Christo in nostram salutem intensissimo, eiusque solius fuisse directa. Quare vtriusque Scripturis adiunctis concludere adigimur, omnia quidem Christi opera fuisse satisfactoria pro nobis, ac merito salutis nostrae grandida, ita ut vere fuerint plura merita in actu primo, quorum quodlibet esset sufficientissimum ad promerendum quod ei de facto est repensum: non tamen singula scorsim, sed omnia indiuisibiliter sumpta, & in vnam veluti fascem collecta promeruerint in actu secundo premium illud quod Deus alia ratione conferre noluit, nec Christus aliter accipere intendit. Qua de re rursus occurrit sermo, cum de perfectionibus voluntatis humanae Christi Domini.

Excessus satisfactionis Christi supra offensam nostram, ex dictis concluditur, & noua ratione firmatur.

74. Nunc tandem post longum intermissum rationationum circuitum, licebit concludere illam vnam rationationem qua vndecunque firmandum suscepimus, satisfactionem Christi pro nobis, longe superasse offensam nostram. Sic enim argumentabatur Malitia peccati, siue iniuria Deo per nos irrogata, finita est: qui satisfactio Christi est infinita. Has duas propositiones, sigillatim haecenus discussi & probauimus. Inde ergo clare euicit conclusio ista, Ergo satisfactio Christi, non modo est aequalis iniuriae, sed eam quoque longe superat. Tors discussus clarus est, & solide stabilitus in praecedentibus.

Possumus tamen alia ratione conclusionem propositam stabilire, etiam si daremus malitiam peccati esse infinitam, aut etiam satisfactionem Christi finitam esse, nihilominus enim satisfactionis Christi vis & perfectio, adhuc posset excedere vim peccati, quod fusi prosequitur Albertinus 1. princip. compl. Coroll. 18. n. q. 10. & 11. breuiter autem exponitur quia quamuis vtraque illa ratio, videlicet offensae, & satisfactionis siue demeriti ac meriti, statueretur infinita, tamen meritum siue satisfactio Christi, spectat ad altiorum ordinem, estque eminentissime in ordine diuino tantquam in vertice praedicti ordinis, quia dimanat ex vniione hypostatice, quae est apex totius supernaturalitatis participatae. Vnde & duobus illis infinitis, vnum, nempe satisfactio, praeccelleret alteri, hoc est offensae, Imo eandem ob causam, etiam si iniuria esset infinita, satisfactio autem Christi esset finita, tamen satisfactio offensam excederet, quia esset in superiore ordine, vel saltem intra eundem ordinem supernaturalitatis quasi genericum, esset species eminentior. Impossibile autem est, ut forma ordinis inferioris, quantumcumque intra illum crescat, accedat infinite, adaequet vniquam formam ordinis superioris. Sicut impossibile est, ut minimus intellectus adaequetur per sensum, quantumcumque perfectum in gradu sensitivo; quia quamuis perfectio intellectus sit finita, & perfectio sensus infinita supponeretur, tamen diuersitas essentiae & ordinis, infert inadaequabilitatem. Quare etiam si malitia iniuriae Deo per nos irrogata infinita esset, quod monstramus verum non esse, itemque etiam si satisfactio Christi quomodocumque se habente iniuriae quantitate, esset tantum finita: nihilominus Christi satisfactio pertinet ad ordinem vel speciem altiore, esset semper superior & vndecunque offensam.

Suffragium SS. Patrum, pro excessu consistit.

75. Vtrius autem ex duabus propositis rationibus probetur, conclusio illa quam intendimus, nempe quod

emanat cruor: se pretium dat Patri dilectus Filius pro nobis. Culpā inquam longē capacius pretium luit. Quidni? Eius vel sola distillans sanguinis gutta, calido hosti, mundorū plus quam millia centum eriperet.]

S. Anselmus l. 2. cur Deus homo c. 14. satisfactio- nem Christi ait *plusquam infinitum*: excedere culpas nostras, quantalcumque & quorcumque. In quam rem passim alia habet toto illo opere.

Rupertus l. 4. in Exodum c. 8. in ipso *sine*, tractans de candelabro & illud Christo accommodans, & glossans quod Scriptura tradit pondus candelabri habuisse talentum auri mundissimi, subdit. [Talentum maximum centum librarum, est & viginti: Magnum pondus, grande significat talentum mundi, quod appensum in libra Crucis, appositam lancem praeuertendo excussit, & peccata nostra in mare proiecit. Quod quia mundissimum aurum est, id est, quia Deus ab omni sordidissimus Christus est, tota in pondere eius redemptio nostra peracta est. Et quia cum perfectus Deus & homo sit, passionum dolores pertulit, & sic ad resurrectionis gloriam peruenit, recte candelabrum ductile fuit.] Liqueat de Patrum sententia, in hac parte.

Consensum Scholasticorum, nihil attingit proferre. Omnes enim, cum antiqui in 3. d. 20. tum recentiores apud S. Thomam 3. p. q. 1. art. 2. vno ore altipulantur. Imo Suarez t. 1. 3. p. d. 4. f. 3. conclu. 3. fidenter pronunciat, contrariam sententiam, neque propabilem, neque piā, neque fidei satis consentaneam videri. Quare satisfactionem Christi pro nobis, fuisse plusquam sufficientem & superabundantem, ratum & fixum esto.

Quid contra propositum satisfactionis Christi excessum, Ethnici, & Sectarij. Scrupulus item quorundam Catholicorum.

78. Depellenda tamen nonnulla supersunt, siue ab Ethnicis, siue ab haereticis, siue a morosis Catholicis proposita. Ethnici apud Nyssēnū in orat. Catech. c. 30. opponebant, si tanta & tam superabundans est Christi pro nobis satisfactio, cur ergo pereunt tam multi? Et cur non omnes, tanto, tamque immenso pretio perluto, liberantur. Haec Ethnicorum admiratio, haereticos eorum germanos non percellit: quin potius supposita tanta satisfactionis Christi superabundantia, inferunt stulto labore cōsumi Catholicos, cum post tam copiosam redemptionem à Christo adhibitam, vexant sese in adiungendis satisfactionibus suis quibus satisfactio- nes Christi cumulant. Id enim Sectarij, in magnū Christi dedecus cedere obtrudunt. Sic igitur copiosam & superabundantem apud Deum redemptionē nostram, cum Ethnicis eleuant, & ex effectu irritō insimulant falsitatis, tum Sectarij ita admittunt, ut ea ad omnem in via Dei supinitatem, & collaborandi contemptum abutantur. Catholici denique aliqui, mirantur vel scrupulo agitantur, quomodo post tantam aduersus peccata medicinam, peccatum aliquod possit superesse. Sed hac depellere, non erit operosum, id quod iam pridem PP. & DD. praestiterunt.

Satisfit Ethnicis: Cur aliqui post tantam satisfactio- nem pereant, declaratur.

79. Ad Ethnicos itaque regnandos, illa vna Nyssēni responsio sufficit loco allegato. [Si pariter ad omnes procedit vocatio, nec auctoritatem, nec aetatem, neque gentium discernens differentiam; (propterea enim in primo initio praedicationis, diuina inspiratio- ne, vnius & eiusdem linguae, cuius omnes gentes, repente facti sunt qui verbum ministrant, ut nemo esset expertus bonorum,) quemadmodum fuerit consentaneum ut Deum adhuc accusent quod verbum non in omnes dominatum obtinuerit? Nam qui in vniuersitatem liberam habebat potestatem, propter sum-

um in homines honorem, dimisit etiam aliquid in nostra potestate, cuius solus est Dominus. Hoc autem est liberi arbitrij, libera electio; res quaedam minime redacta in seruitutem, & quae est sui iuris, sita in libertate mentis & cogitationis. In eos ergo qui non adducti sunt ad fidem iustius hac transferretur accusatio, non ad eum qui vocauit ad consensionem. Neque enim cum Petrus in initio verbum praedicasset, in frequentissima Iudaeorum concione, & tria millia simul fidem accepissent, ij qui non crediderunt cum plures essent, quod non crediderunt. Neque enim par erat, ut gratia in commune proposita, ijs qui voluntarie ab ea abscesserat, non sibi, sed alijs malam suam sortem adscriberet.] Vides perire post tantam satisfactionem tam multos, quia Christi satisfactione, & Dei vocatione nolunt uti, nec par est inuitos adigi ad vtendum, quod sequent. c. 31. fuisse & recte prosequitur idē Nyssēnus.

Præterea Arnobius l. 2. n. 58. qui Ethnicorum murmur in quo versamur, ita proponit & repellit. [Sed si generis Christus humani, (inquit,) conseruator aduenit, cur omnino non omnes aequali munificentia liberat? Non aequaliter liberat, qui aequaliter omnes vocat? Haud ab indulgentia principis quemquam repellit, aut respuit, qui sublimibus, infimis, seruis, feminis, pueris vniiformiter potestatem veniendi ad se facit. Patet, (inquit,) omnibus fons vitae, neque ab iure potandi quiquam prohibetur, aut pellitur. Si tibi fastidium tantum est, ut oblatis respuas beneficiū munetis; quin- imo si tantum sapientia praeualens, ut ea quae offeruntur a Christo, ludum atque ineptias nomines; quid inuitans peccat, cuius solae sunt haec partes, ut sub tui iuris arbitrio fructum suae benignitatis exponat? Sortem vitae eligendi, nulli est, (inquit Plato) Deus causa, neque alterius voluntas asserendi potest equiquam recte, cum voluntatis libertas, in ipsius sit posita potestate, qui voluit. An numquid orandus es, ut beneficium salutis à Deo digneris accipere, & tibi a perstanti, fugientique longissime infundenda in gremium est diuinæ benevolentiae gratia? Visuamere quod offertur, atque in tuos vsus conuertere; consulueris tu tibi. Aspernaris, contemnis, & despicis; te muneri commoditate priuaueris. Nulli Deus infert necessitatem; im periosa formidine nullum terret.]

80. Nec dissimiliter Cyrillus Alex. lib. 3. de ador. in *sine*, Christi quidem satisfactionem copiosam fuisse ac vberem & ad peccati abolitionem per idoneam, demonstrat: nō tamen omnes peccato exsolui, quod omnes gratiae per Christi merita oblatae non suffragentur. Itaque non aliter comparandi sunt mortales cū Christi satisfactione & exhibito pro eis per Christum pretio, quam captiui quibus redimendis transmissum sit pretium exuberans; quod tamen ab eis acceptandum, & Domino à quo captiui tenentur annumerandum sit. Sicut ergo qui nollet pretium huiusmodi oblatum acceptare, & appendere ei à quo captiuius tenebatur, frustra & falsò expostularet de pretij insufficiencia; cum deberet potius ignauiam suam atque stuporem incusare, qui tantulum laborem alienae liberalitati subiungere detraxeret, ut à captiuitate eriperetur: ita seiplos exitij sui causam agnoscant necesse est, quotquot tam vberem misericordiam, & copiosam apud Deum redemptionem, sibi adhibere fastidientes, diuinam erga se beneficentiam vltro frustrantur, ac pereunt. Affine, nec minus accommodatum est exemplum aegri, cui à medico scientissimo apparatus sit pharmacum depellendo morbo idoneum, si modò aeger illud haurire velit. Similiter enim Christus medicus optimus, sufficientissimū ad depellendas aegritudines quasvis nostras remediū exhibuit, quo curari facile ac certè possumus; sed dummodò illud nobis admoveamus. Quia verò plerique oblatum malagma respuunt, mirum non est, si in

si honorari male mereant. Egregie hoc dixit S. Christus solutus hom. 17. in ad Hebr. ad illud, *Christus semel oblatum est ad multorum exhaurenda peccata*. Interrogat enim, [Quare multorum, & non omnium.] Respondet, [Quoniam non omnes crediderunt. Pro omnibus quidem mortuus est, quantum ad ipsum attinet. Mors quidem illa ex æquo respondebat omnium interitui; quoniam illa autem & sustulit omnium peccata, propeccata quod ipsi noluerint.]

Philosophatur in hanc rem omnino luculenter, & proximè propolitur Medici exemplum optimè huc accommodat Prosper ad obiectionem primam Vincetianam. [Contra valius (inquit) originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura est, & unde omnium concupiscentiarum morbus inolevit, verum & potens ac singulare remedium est mors Filij Dei, Domini Iesu Christi; qui liber à mortis debito, & solus abique peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortuus est. Quod ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam prout causam generis humani, languis Christus redemptor totius mundi. Sed qui hoc seculum sine hie Christi, & sine regenerationis Sacramento perueniunt, redemptionis alieni sunt. Cum itaque propter vnam omnium naturam, & vnam omnium causam à Domino nostro in veritate susceptam, reddet omnes dicantur redempti, & tamen non omnes à captivitate sine erant, redemptionis proprietates haud dubie penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & iam non valia diaboli, sed membra sunt Christi. Cuius mors non ita impensa est humano generi, ut ad redemptionem eius, etiam qui regenerandi non erant pertinerent: sed ita, ut quod per vnicum exemplum gestum est pro vniuersis, per singulare Sacramentum celebraretur in singulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra, & virtute divina, habet quidem in se ut omnibus prodest: sed non bibitur, non medetur.]

Super seclitiorum, tanta Christi satisfactio abueniunt ad inertiam,

81. Hinc quoque præclusus manet stupidus error hereticorum, abuentium Christi satisfactioibus ea quoque superabundantia ad inertiam; & ex eo quod Christus abundè pro nobis satisfecerit, colligentium non esse quod pro peccatis nostris satisfacere laboremus, nisi velimus in Christum esse innotij. & efficaciae reuerberi satisfactiois ab eo pro nobis exhibitæ deperire. Quia in parte solemnem suum morem servant heretici, dum diuinum honorem prætexunt erroribus, cum tamen certum sit longè honorificentiores in Christum esse, qui agnoscunt eò per Christi merita prout verbi labores nostros, ut ipsi quoque auxiliante Deo profuturi, aut dispositi aut meritorie debeatur salus. Est enim Christo longè magis honorificum, posse homines subuehere ad cooperandum meritis suis in negotio non sublimi, quam si ipse se solo, abique operum nobiliori consorcio, omnia exequatur. Itaque prætextus deandior Christi gloria, nullus planè & vanus est; planèque solidè imò nequiter seclari, criminantur Ecclesiam quod nostrarum satisfactioem necessitatem obsequans, obliuiscitur satisfactioem Christi, quod plenè testatur Ioan. Lenæus l. de satisfactioe c. 15. Quod verò Christi merita sine superexcedentia & longè copiosa redemptione, non obstat quominus necessarium sit, homines talem redemptionem sibi applicare cooperantibus; si agatur de parandæ salute ex opere operantis; vel certe accipiendo media à Christo instituta de suscipiendis per adules Sacramentis. Quoad infantes quoque, necesse est redemptionem illis per Christum comparatam, applicari per Sacramenta ipsam merè passivè se

Thoph. Raynandi Christum.

habentibus applicata. Quorum omnium ratio est, quia ut dicebam, etiam si satisfactioes & merita Christi, sine remedio peccati sufficientissimum; tamen medicina quantumvis idonea, planè inutilis ægro manet, nisi ei admoveatur; quæ admotio humanam operam desiderat, vel externam in paruulis ratione & libertatis usu destituta, vel internam siue propriam cooperationem, in adultis, quibus par est, salutis propriæ beneficium, accipere voluntarium. Idque non modò valet quoad reatum peccati temporalis, ex remissa culpa & condonato æternæ peccati debito residuum; sed etiam quoad culpam & adiectum illi debitum peccati æternæ: quia Christus ita cum Patre pepigit, ut redemptio quam pro nobis exhibuit, nemini prodesset nisi applicata: Ita ut si ipse quidè propitiatio totius mundi, ut dicitur 1. Ioann. 3. & omnia peccata abstulerit, ut alibi docet Scriptura; sed ea omnia tantum præstiterit, quasi in actò primo, & quoad sufficientiam: ut autem quoad efficaciam quoque peccata auferat, & nostra fiat propitiatio, exigat opera humana. Quo spectat monitum Augustini l. 2. de symbolo c. 8. hortantis Christianos omnes ad currendum, ut Christi sanguine redimantur; hoc est ut redemptio per Christum parata, illis applicetur, fiatque singulorum remediū.

Aliis verbis, reipsum tamen eodem sensu, hoc effertur alij, cum dicunt reconciliationem & redemptionem communè totius humani generis, à Christo solo fuisse perfectam, & neminem quicquam sibi circa eam vindicare possit. Personalem tamen & singularem vnius cuiusque cum Deo reconciliationem, & redemptionem, deponere hominis vniuersaliter iam reconciliati & redempti studium. Ita latè Lenæus libro de satisfactioe c. 16. & 17. probatis benè multis Scripturis & Patribus, quæ & nostram omnium à Christo solo reconciliationem ac redemptionem docent, & vniuersaliterque ad eam sibi reconciliationem & redemptionem faciendam propriam, studium & comparisonem deponunt. Hoc est quod ex S. Augustino dicebamus, redemptos currere oportere, ut redimantur: id est ut remedium commune omnibus, efficiant sibi peculiare ac proprium.

Euellitur scrupulus Catholicorum, quomodo possit tantam satisfactioem, super sine peccata.

82. Scrupulus denique, quo aiebam morosos aliquos Catholicos sollicitari, iste est. Si tam superabundans fuit peccati antidotum siue remedium salutis nostræ, quàm hæcenus exposuimus, quomodo ergo aliquod peccatum post Christum superest? Mouit hoc dubium ex eorum persona S. Cyrillus l. contra Antropom. c. 24. sic scribens. [Dicit fortassis aduersarius, quod qui tempora prætolatus est ad nequitia manifestationem commoda, ut illam cum ad summum excreuisset, tolleretur; verisimile esse, omnem illam semel funditus sustulisse, ita ut nullæ amplius eius in vita reliquæ haberent. Nunquid verò & cædes, & rapina, & adulteria, & quid non pessimorum flagitiorum; perpetratur.] Hanc dubitationem ita dissoluit S. Cyrillus. [Qui verò eò respexerit, similitudine quadam à rebus notioribus sumpta, dubium soluat. Quemadmodum enim videre est in reptilium peremptione, non statim cum capite tractus etiam & gyri colliduntur atque intereunt: sed illud quidem emoritur, hi verò adhuc animæ in se agitationem habent, vitalisque motu non sunt destituti: Ita etiam interfecto draconis cum iam bellua per omnes hominum generationes grassata, in immensam magnitudinem excreuisset, caput illi præscindens; hoc est malorum inuentricem facultatem multis capitibus præditam adimens, de gyrorum & tractuum volutatione parum laborauit, motum in bellua relinquens, qui iis qui post modum venturi essent, anslam certaminis præberet.] Hæcenus similitudo, quam ad enodationem dubij prædicti sic accommodat cap. 25. sequenti. Caput belluæ mysticæ, satanæ inquam est. [Quod præ-

Y 2 uo

uo suo consilio mortem inuexit, quod exitiale venenum homini per dogma immisit. Qui ergo mortis imperium dissoluit, potestatem in capite serpentis sitam, sicut ait Propheta, collisit. Reliqui vero serpentis tractus, per humanam vitam dispersi, quamdiu humanitas motibus ad prauitatem vergentibus est obnoxia, cortice peccati vitam exasperant. Ac potestas quidem eorum mortua est, cum nimirum caput sublatum sit. Cum vero tempus praterierit, & ea quæ mouentur, subliterint, in ea videlicet, quam expectamus, vitæ consummatione, tum etiam extremum inimici volumen, hoc est, mors, exolecet: atque ita in vniuersum bellua hæc, siue nequitia, de medio tollitur. Eodem planè modo in hanc rem philosophatur Gregorius Nyssenus orat. de Christi Natiuit.

Breuitulus capitis, & usus doctrina.

83. Attexo summam doctrinæ huius capitis. Christi satisfactio & prout meritoria premium adæquauit, iuræque obinuit, & prout presens satisfactoria, omnibus perfectæ satisfactionis conditionibus, cum generalibus tum peculiaribus eius quæ Deo pro peccatis debetur, instructa fuit. Quin etiam spectato quoque iustitiæ rigore, & quatenus meritoria premium illi propositum, & quatenus presens satisfactoria, iniuriam pro qua exhibebatur excessit, quippe valoris immensis, & à persona infinitè digna prodians. Ideoque nostra per Christum liberatio, quantum est ex parte ipsius, vnde cumque plena fuit, & saluans cum effectu, quoscumque partem per Christum salutem, sibi ipsis applicare, & eam quæ de sunt Christi passionum in seipsis adimplere non piget.

Vsus doctrinæ esto, quem Origenes proposuit hom. 6. in Ierem. initio, agens de Dei Verbo. [Quid mihi prodest si descendat in mundum & ego ipsum non teneam?] Idem plenius hom. 11. sub medium. [Illa manifestè de Salvatore dicitur: *Heu mihi quoniam factus sum, sicut qui colligit stipulam in messe, & sicut colligans racemos in vindemia, cum non super sit botrus ad manducandum primitiua: Heu mihi anima quia periit reuertens a terra, & qui corrigit inter homines non est.* Omnes in sanguine indicantur. Venit enim ut mceret fructus, & quasi stipula in segete reperta, propter plurimos peccatores, ait: *Heu mihi quoniam factus sum, sicut qui colligit stipulam in messe.* Venit vindemiarum botros vna in hominibus, & in messe sceleribus inuentis, dicit: *Et sicut racemos in vindemia, cum non super sit botrus vna ad manducandum primitiua.* In alio quoque loco similia his ad Patrem loquitur, dicens: *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Quid tantopere hominibus profui, qui nec in sanguine meo, quem fudi pro eorum salute profecerunt: Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo de cælis, dum venio in terram, dum contumeliis afficior, dum porro corpus humanum? Quid his omnibus dignum inter homines perpetratum est: Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?* Tale ergo est quod in Ieremia dicitur: *Heu mihi mater mea, quare me genuisti virum.*]

Quantus item nobis hinc ad amorem incensissimum stimulus existat, egregie considerant S. Edmundus in speculo Ecclesiæ c. 1. initio, [Cogitabis (inquit) de misericordia Dei nostri, quia voluit homo deuenire & mortem pati pro nobis in sua humanitate, cum alio modo potuisset nos redemisse; & totum hoc nobis fecit, ut sibi attraheret nostrum amorem. Nam si vnus esset noster Creator, & alius noster Saluator, tunc plus amaremus nostrum Saluatorem, quam nostrum Creatorem. Ideo voluit noster Creator, esse noster Redemptor & Saluator, & pati in suo corpore totum nostrum dolorem, & emereri totum nostrum amorem.]

Magna denique hinc seges admirandi varias Dei perfectiones, in hac Dei pro nobis satisfactione conspicuas. Nyssenus breuiter præcipuas complexus est in oratione Catechetica cap. 23. in fine. [Vides (inquit) quemadmodum cum iustitia coniuncta sit bonitas, & sapientia non sit ab eis separata. Quod enim per indumentum corporis excogitauit ut capi posset Diuina virtus, ne pro nobis suscepta dispensatio impediretur metu sublimitatis, omnia simul ostendit; nempe bonitatem, sapientiam, & iustitiam. Voluisse enim dare salutem, est testimonium bonitatis. Quod autem tanquam ex contractu fecit redemptionem eius qui tenebatur dominatu Dæmonis, ostendit iustitiam. Quod autem id quod capi non poterat, subtiliter excogitans effecit, ut capi posset ab inimico, id aperte summam arguit sapientiam.]

CAPVT III.

Quam necessarius fuerit Christi aduentus, ad perfectam illius satisfactionis exhibitionem, & liberationem nostram.

84. Hoc igitur extra controuersiam posito, quod verè Christus propter liberandos homines venerit, eiusque quantum est ex se, exuberantissimam & superabundantem redemptionem parauerit; excutienda sequuntur quæ dicebam in controuersiam vocari posse: illudque in primis, quanta fuerit aduentus Christi necessitas ad liberationem nostram, eo præcipuo modo quo peracta fuit; hoc est, interueniente vera & perfectæ satisfactione pro nobis, qualem proximè expressimus.

Absolutè loquendo, poteramus absque Christi satisfactione liberari.

Et absolutè quidem simplicitérque loquendo, non est dubium quin potuisset Deus si illi ita visum esset, extra Christi sui procreationem, & solo nudo se liberare, condonata planè gratis, iniuria; & beneficiis gratiæ quotquot per Christum accipimus, vltro concessis. Hoc videtur planè exploratum. Nam Deus est perfectè Dominus bonorum suorum, cæque elargitur, quibus & quomodo lubet. Itaque haud dubiè potuisset gratiam sanctificantem aliæque supernaturales bona hominibus per Christum concessa, exclusis licet meritis Christi, concedere; & eo ipso, conciliatus hominibus fuisset. Neque enim gratiæ diuinæ sanctificantis erogatio, cum perseverantia iniuriæ non condonata cohereret. Quare absolutè loquendo poterat homo liberari absque Christo, per solam Dei nutum benignæque in nos voluntatem. Docent hoc passim Patres.

Splendide S. Athanasius orat. 3. contra Arian, sub finem. [Sed poterat (aiunt) Deus, etiam si Saluator creatura existeret, vel loqui tantummodò, & ita soluere maledictionem. Istud ipsum etiam iis ab alio quopiam obtrudi poterit. Poterat etiam sine vilo aduentu Christi, solummodò loqui Deus, & soluere maledictionem. Cæterum spectandum est hic, quid hominibus sit utile, non, quid situm sit in viribus Dei. Siquidem poterat etiam ante ædificatam arcam Noë, eos qui prauaricati fuerant, interimere: sed tamen non, nisi ædificata arca, illud facere sustinuit. Poterat etiam sine Mose domtaxat loqui, & sic educere populum ex Aegypto, sed vtile erat id per Moysen fieri. Poterat sine iudicibus conferuare populum; sed erat ex re populi, suis temporibus indicem exurgere. Poterat etiam ne semel quidem venire Deus: aut si venisset, non tradi Pilato; sed tamen sub consummationem seculorum venit; & cum ad mortem quæretur, seipsum indicauit: *Ego sum* (inquit.) Quod enim